

ΦΑΚΕΛΟΣ :
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ
ΧΩΡΟΙ, ΚΟΙΝΑ ΑΓΑΘΑ

ΕΝΑ ΠΑΡΚΟ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ
ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

25.9.2016
ΒΕΝΕΤΙΑ

FILE :
PUBLIC EVENT

PUBLIC-OPEN SPACES,
AS COMMON GOODS

A PARK FOR ALL
AT HELLINIKON

25.9.2016
VENEZIA

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ / CONTENTS

Ανακοίνωση εκδήλωσης / Call of the event	4
Το πλαίσιο / Context	5
Info	6
Πρόγραμμα εκδήλωσης / Program of the event	7
Αφίσα & πρόγραμμα εκδήλωσης / Poster & program of the event	8
<i>Εισηγήσεις / Presentations</i>	
1. Common space as threshold space: urban commoning in struggles to re-appropriate public space Stavros Stavrides	9
2_Ο δημόσιος χώρος στην Ελλάδα σε κίνδυνο – Το «μέτωπο» του Ελληνικού Φερενίκη Βαταβάλη, Άννα Καραπά-Λαβασά, Νατάσσα Τσιρώνη	21
2_The public space in Greece in jeopardy – The “front” of Hellinikon Anna Karapa-Lavassa, Natassa Tsironi, Fereniki Vatavali	27
3_Από το «δημόσιο» στο «κοινό» - Η περίπτωση του Ελληνικού Κωνσταντίνος Σαββίδης - Πάνος Τότσικας	33
3_From ‘public’ to ‘common’: the case of Hellinikon Konstantinos Savvidis – Panos Totsikas	37
4_Επιστήμονες σε καθεστώς εκτροπής – Η περίπτωση του Ελληνικού Αντώνης Μαούνης	41
4_Scientists in regimes of diversion: the case of Hellinikon Antonis Maounis	49
Ευχαριστίες	57
Acknowledgements	58

Οι δημόσιοι-ελεύθεροι χώροι, κοινά αγαθά

Ένα Πάρκο για όλους στο Ελληνικό

Εκδηλώσεις στο Ελληνικό Περίπτερο στην 15η Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής της Βενετίας

Η συλλογική διαχείριση της φετινής ελληνικής συμμετοχής του #ThisIsACo-op φιλοδοξεί να αφήσει το αποτύπωμά της με μια σειρά συζητήσεων, συναντήσεων, εργαστηρίων και δρώμενων προσκαλώντας την κοινωνία αλλά και την διεθνή αρχιτεκτονική κοινότητα της Μπιενάλε σε ενεργή συμμετοχή και συνεργασία.

Στην Ελληνική πόλη, ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα είναι το μέλλον των δημόσιων ελεύθερων χώρων. Οι δημόσιοι ελεύθεροι χώροι αντανακλούν την κρίση της ελληνικής κοινωνίας: αποξένωση, έλλειψη συλλογικότητας και πολιτισμού, καταναλωτισμός. Αποτελούν ένα ιδιότυπο *no man's land*.

Στην Ελλάδα της κρίσης, οι πολίτες ξαναανακαλύπτουν τον δημόσιο ελεύθερο χώρο και τον διεκδικούν ως κοινωνικό αγαθό. Ομάδες πολιτών, πρωτοβουλίες γειτονιάς, τοπικές συλλογικότητες οικειοποιούνται το δημόσιο χώρο και αναπτύσσουν τη δράση τους σε αυτόν. Μέσα από συλλογικές πρακτικές αναδεικνύεται ένα πλήθος δυνατοτήτων και προοπτικών για το δημόσιο χώρο που βασίζεται σε ένα άλλο μοντέλο κοινωνικών σχέσεων, παραγωγικών διαδικασιών και οργάνωσης του αστικού χώρου. Ένα μοντέλο στο οποίο οι δημόσιοι ελεύθεροι χώροι είναι κοινά αγαθά.

Στην Ελλάδα της κρίσης διαμορφώθηκε τα τελευταία χρόνια ένα «μέτωπο» αντίστασης στα σχέδια ιδιωτικοποίησης, εκποίησης και υπερ-δόμησης δημόσιων χώρων. Το «Ελληνικό» αποτελεί τον τελευταίο μεγάλο δημόσιο, ελεύθερο, αδόμητο χώρο της Αθήνας και ένα από τα σημαντικότερα «μέτωπα».

Το θέμα της πρόσκλησης της φετινής Μπιενάλε στη Βενετία είναι: “Reporting from the front” - “Ανταπόκριση από το μέτωπο”. Επισημάναμε ότι το “μέτωπο” δεν είναι ένα, αλλά πολλά, μεταξύ των οποίων και η υπεράσπιση των δημόσιων χώρων από την ιδιωτικοποίηση και την εμπορευματοποίηση. Το “μέτωπο” ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις και το ξεπούλημα της δημόσιας γης και περιουσίας, είναι ένα ευρύτερο-ευρωπαϊκό- διεθνές “μέτωπο”.

Με την συμμετοχή μας στην Biennale, θέλουμε να προβάλλουμε την ιδέα της αντίστασης στο ξεπούλημα του Ελληνικού, που αποτελεί τον πιο σημαντικό ελεύθερο-δημόσιο χώρο της Αττικής και ταυτόχρονα να προβάλλουμε την εναλλακτική μας πρόταση.

Θεωρούμε ότι το Ελληνικό πρέπει σταδιακά να μετατραπεί σε ένα δημόσιο Μητροπολιτικό Πάρκο υψηλού πράσινου, με επανάχρηση υφιστάμενων κτιρίων για πολιτιστικές, αθλητικές και εν γένει κοινωφελείς δραστηριότητες, ανοιχτό στους κατοίκους και τους επισκέπτες της Αττικής, με εξασφαλισμένη την συμμετοχή στον φορέα διαχείρισής του συνεργατικών δράσεων και αυτοδιαχειριζόμενων εγχειρημάτων.

Με βάση τα παραπάνω, η **«Ομάδα Αρχιτεκτόνων για το Ελληνικό»** διοργανώνει στα πλαίσια της ελληνικής συμμετοχής στην 15η Biennale Βενετίας

δημόσια εκδήλωση την

Κυριακή 25 Σεπτεμβρίου 2016, 11 πμ- Ελληνικό Περίπτερο - Giardini, Βενετία

Public-open spaces as common goods A park for all at Hellinikon

Context

One of the most important issues of the Greek cities concerns the future of the public-open spaces. Collective practices adopted give rise to a wide range of potentialities and perspectives for the public space, based on an alternative model of social relations, production processes and spatial structures for the Greek cities, a model in which public-open spaces are considered a common good. In the context of the crisis “fronts” of resistance have been formed recently against the plans of privatization, disinvestment and over-building of public spaces.

The site of the former airport of Hellinikon is the last big open-public space left in Athens and one of the most crucial “fronts”. The “front” against privatization and the selling-off of public land and ownership consists a wider European and global “front”. We intend to project this very resistance against the selling-off of the site of Hellinikon and to present an alternative proposal about it. We claim that the site of Hellinikon should be gradually converted into a public Metropolitan Park, reusing the existing buildings in-loco for cultural, sporting and social activities in general, a Park giving open access to all the inhabitants and visitors of Attica Region, a Park ensuring the opportunity for participation in management to cooperative groups and self-managed initiatives.

Info

Ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων ιδρύθηκε το 1922 στην Αθήνα. Σκοπός του Συλλόγου είναι η συνένωση των μελών του για την ανάδειξη - προβολή και διασφάλιση της αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα, η προστασία των συμφερόντων των μελών του μέσα από τις επαγγελματικές δραστηριότητες. Η ανάδειξη της διακεκριμένης επαγγελματικής ταυτότητας του κλάδου και η διασφάλιση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αρχιτεκτόνων σε συνδυασμό με την ισχυροποίηση της πανελλαδικής δομής, αποτελούν το πλαίσιο δράσης του Συλλόγου.

#ThisIsACo-op / www.thisisaco-op.gr/

Εθνικός Επίτροπος Γενική Γραμματεία Χωρικού Σχεδιασμού και Αστικού Περιβάλλοντος | Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας

Επιμελητής Σύλλογος Διπλωματούχων Αρχιτεκτόνων Ανωτάτων Σχολών - Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων | ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

www.thisisaco-op.gr/ / press.sadas.biennale@gmail.com

Press & Communication for the Greek National Participation at the 15th International Architecture Exhibition

GREECE / curator: Association of Greek Architects, SADAS-PEA / press.sadas.biennale@gmail.com

Δημόσια εκδήλωση με θέμα:

«Οι δημόσιοι-ελεύθεροι χώροι, κοινά αγαθά - Ένα Πάρκο για όλους στο Ελληνικό»

Κυριακή 25 Σεπτεμβρίου 2016, 11 π.μ

Ελληνικό Περίπτερο - Giardini, Βενετία

Πρόγραμμα

Σταύρος Σταυρίδης, Δρ. αρχιτέκτων (Αν. Καθηγητής, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ)

«Ο (δημόσιος) χώρος ως κοινό αγαθό»

Προβολή του 10λεππου βίντεο της "Ομάδας Αρχιτεκτόνων για το Ελληνικό"

«Public-Free Spaces, Common Goods - A Park for All at Hellinikon»

Άννα Καραπά Λαβασά - Νατάσσα Τσιρώνη, αρχιτέκτονες (Ομάδα Αρχιτεκτόνων για το Ελληνικό)

«Ο δημόσιος χώρος στην Ελλάδα σε κίνδυνο - Το «μέτωπο» του Ελληνικού.»

Προβολή του 5λεππου βίντεο / Power Point της «Δημοτικής Συνεργασίας Ελληνικού-Αργυρούπολης»

«Σχέδιο FOSTER: Μια Ιδιωτική Πόλη στο Ελληνικό»

Κωνσταντίνος Σαββίδης - Πάνος Τότσικας, αρχιτέκτονες (Ομάδα Αρχιτεκτόνων για το Ελληνικό)

«Από το 'Δημόσιο' στο 'Κοινό' : Η περίπτωση του Ελληνικού»

Αντώνης Μαούνης, αρχιτέκτων (πρόεδρος Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, Τμήμα Αττικής)

«Η παρέμβαση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων-Τμήμα Αττικής για το Ελληνικό»

#ThisIsACo-op

15th International Architecture Exhibition
La Biennale di Venezia

Sunday 25th September
Greek Pavilion, Giardini | 11.00

la Biennale di Venezia

15. Mostra
Internazionale
di Architettura

Partecipazioni Nazionali

Public-open spaces as common goods *A park for all at Hellinikon*

A. Opening speech

B. Speakers / Projections:

"(Public) Space as a common good"

Dr. Stavros Stavridas, architect (Assoc. Prof. School of Architecture, NTUA, Greece)

"Public-Free Spaces, Common Goods - A Park for All at Hellinikon"

Projection of the 10 min. video by the "Group of Architects for Hellinikon"

"The public space in Greece in jeopardy - The 'iron' of Hellinikon"

Anna Karapa - Lavassa, Natassa Tsironi, architects (Group of Architects for Hellinikon)

"The Plan by FOSTER: A Private Town at Hellinikon"

Projection of the 5 min. video / Power Point by the «Dimotiki Synorgasi Hellinikon-Argyroupolis»

"From "Public" to "Common": The case of Hellinikon"

Konstantinos Savvidis - Panos Totsikas, architects (Group of Architects for Hellinikon)

"Remarks by SADAS-PEA* - Dept of Attica on the Hellinikon issue"

Antonis Macuris, architect (chairman of SADAS-PEA* - Dept of Attica)

*Association of Greek Architects - Panhellenic Union of Architects

C. Questions- Remarks - Discussion

Organized by: "Group of Architects for Hellinikon"

Terentiki Vafasali, Melpo Danou, Anna Karapa - Lavassa, Konstantinos Savvidis,

Panos Totsikas, Natassa Tsironi

NOT FOR SALE

Price 170.000.000 €	Area 620 Ha
147.00 €/m²	

Hellinikon
Forma Design of Athens

1. COMMON SPACE AS THRESHOLD SPACE:

URBAN COMMONING IN STRUGGLES TO RE-APPROPRIATE PUBLIC SPACE

Stavros Stavrides

Common spaces and the urban order of the 'city of enclaves'.

The city must be controlled and shaped by dominant power relations if it is to remain a crucial means for society's reproduction. But the city is not simply the result of spatiotemporal ordering in the same way that society is not simply the result of social ordering. Order, social or urban, is a project rather than an accomplished state. Therefore it is important that we locate the mechanisms through which the project of urban ordering is being shaped and implemented if we want to discover the forces that resist or overturn this ordering. Ordering mechanisms do not simply execute certain programmed functions but constitute complicated, self-regulating systems that interact with urban reality and 'learn' from their mistakes. Urban ordering, the metropolis itself, is a process, a stake, much in the same way that dominant social relations need to be reproduced every day.

Urban order is the impossible limit towards which practices of spatial classification and hierarchisation tend in order to ensure that the city produces those spatial relations that are necessary for capitalism's reproduction. Ordering mechanisms are not only meant to tame a complicated and highly differentiated form of human *habitat* (perhaps the most complicated one in human history so far), they are also, to use Foucault's bold term, 'mechanisms of social normalisation'. Foucault insists that normalisation is not simply the result of the legal system: 'techniques of normalization develop from and below a system of law, in its margins and may be even against it'¹.

In terms of urban ordering, normalisation includes attempts to establish spatial relations that encourage social relations and forms of behaviour, which are meant to be repeatable, predictable and compatible with the taxonomy of the necessary social roles. Normalisation shapes human behaviour and may use space (as well as other means) to do so.

Normalisation is a project and also a stake. It is not simply imposed on populations; it has to infiltrate every capillary of society in order to be effective. It has to be connected to words and acts that mould everydayness, but also to acts of dominant power that frame those everyday molecular practices. Normalisation is undoubtedly a project of domination, a project that seeks to mould society's subjects, and thus it has to be the result of a certain arrangement of power relations.

Before the current economic crisis, the governing elites thought they had reached the capitalist heaven, where money magically begets money². They imagined that they could at last do away with the obstacles to profit that labour creates. As the economic 'bubbles' burst, the importance of mechanisms that bind people to dominant policies once again became evident. It is these policies that currently shape the normalisation project through their focus on two important targets. The first of these is to ensure that social bonds continue to treat individuals as economic subjects, as subjects whose behaviour and motives can be analysed, channelled, predicted and, ultimately, controlled by the use of economic parameters and measures alone. The second is to ensure that people continue to act and dream without participating in any form of connectedness or coordination with others that does not contribute to the creation of profit.

Both targets are strongly connected to the hegemonic shaping of the contemporary metropolis. It is the control of this urban environment that aims to preserve our society's precarious balance by ensuring that people continue to act as selfish and obedient individuals. The powerful live and

¹ Michel Foucault, *Security, Territory, Population: Lectures at the College de France, 1977-1978* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009), p. 56.

² Midnight Notes Collective, 'Promissory Notes: From Crisis to Commons', 2009, <<http://www.midnightnotes.org/Promissory%20Notes.pdf>> [accessed 10 June 2014].

work in fortified citadels. The rest are offered either the doubtful security of enclosed spaces of consumption and living, or are forced to work and spend their lives in areas circumscribed by sanitised urban zones. Urban ordering is therefore oriented towards the expansive urbanity of a 'city of enclaves'. Urban enclaves tend to be self-contained worlds in which specific forms of spatial ordering prevail³. Ordering is guaranteed by rules that apply only inside each enclave. A peculiar, site-specific sovereign power is thus established in urban enclaves in the form of an administrative apparatus that imposes obligations and patterns of behaviour, and therefore defines the characteristics of the enclave's inhabitants.

Specific rules are applied in the ordering of a large department store, in the way one enters a bank or a corporate tower, and in the layout and use of a shopping mall or a huge sports stadium. Urban islands may be huge building complexes, like the ones described above, but also whole neighbourhoods, as in the case of so-called 'gated communities'. Spatial ordering is connected with behaviour normalisation in all cases. Normalisation is explicitly or implicitly performed through the enforcement of regulations, which often present themselves as purely innocent management decisions. The contemporary metropolis is 'an archipelago of "normalized enclosures"'⁴.

Immersed in their everyday, enclave-defined lives, people tend to accept each enclave's rules of use as an indisputable normality. They even understand these rules of use as the functional decrees of well-intentioned authorities. They abandon themselves to the promises of those rules, which guarantee what law is supposed to guarantee: protection. People learn to abandon their rights in exchange for this protection. And, of course, protection (from whatever the authorities present to people as a threat) is the deepest and most consistent alibi used to make rules seem 'natural'⁵.

Yet urban ordering and the corresponding normalisation policies do not go unchallenged. Actually, a widespread – albeit latent – loss of faith in this society's promises has triggered various forms of disobedience and resistance. Normalisation remains a contested and precarious project in a period of crisis with no apparent way out. Emergent new forms of resistance are importantly connected to acts that shape urban space in order to create new social bonds and build forms of collective struggle and survival.

Practices of this kind lead to collective experiences that reclaim the city as a potentially liberating environment and reshape crucial questions that characterise emancipatory politics. In this context, the city becomes not only the setting but also the means to collectively experiment with possible alternative forms of social organisation. Moreover, the sharing of space becomes a crucially important stake, both as a means of experimenting and as one of the goals of such experiments.

Common spaces are those spaces produced by people in their effort to establish a common world that houses, supports and expresses the community they participate in. Therefore, common spaces should be distinguished from both public spaces and private ones. Public spaces are primarily created by a specific authority (local, regional or state), which controls them and establishes the rules under which people may use them. Private spaces belong to and are controlled by specific individuals or economic entities that have the right to establish the conditions under which others may use them.

David Harvey offers a dense synopsis of the discussion concerning the nature of commons in general and common space in particular. He insists that the common is not 'a particular kind of thing' but 'an unstable and malleable social relation between a particular self-defined social group and those aspects of its actually existing or yet-to-be-created social and/or physical environment deemed crucial to its life and livelihood'⁶. Thus common space can be considered as a relation

³ Peter Marcuse and Ronald van Kempen, eds., *Of States and Cities. The Partitioning of Urban Space*, by (Oxford: Oxford University Press, 2002); Rowland Atkinson and Sarah Blandy, 'Introduction: International Perspectives on the New Enclavism and the Rise of Gated Communities', in *Housing Studies* 20, 2 (2007), pp.177-86; or Stephen Graham and Simon Marvin, *Splintering Urbanism* (London: Routledge, 2001).

⁴ Edward Soja, *Postmetropolis. Critical Studies of Cities and Regions* (Malden: Blackwell, 2000), p. 299.

⁵ Maurice Godelier, *The Mental and the Material* (London: Verso, 2011), pp. 160-1.

⁶ David Harvey, *Rebel Cities: From the Right to the City to The Urban Revolution* (London: Verso, 2012), p. 73.

between a social group and its effort to define a world that is shared by its members. By its very conception, such a world can be stable and well defined, completely separate from what is kept outside and from 'outsiders'. This is indeed the kind of world that can be contained in an urban enclave: enclaves can be secluded common worlds, as in the case of a *favela*, or a gated community.

However, common space can also be a porous world, always in the making, if we consider the relation that defines it as dynamic, both in terms of the formation of its corresponding group or community and the characteristics of the common world itself. Jacques Rancière revealingly re-theorises community through the notion of 'common world'. This world, according to him, is more than a 'shared ethos' and a 'shared adobe'. It 'is always a polemical distribution of modes of being and "occupations" in a space of possibilities'⁷.

Consequently, common space may be shaped through the practices of an emerging and not necessarily homogeneous community that does not simply try to secure its reproduction but also attempts to enrich its exchanges with other communities as well as those between its members. Common space may take the form of a meeting ground, an area in which 'expansive circuits of encounter' intersect⁸. Through acts of establishing common spaces, the discrimination and barriers that characterise the enclave urbanity may be countered.

In the prospect of re-appropriating the city, common spaces are the spatial nodes through which the metropolis once again becomes the site of politics, if by politics we mean an open process through which the dominant forms of living together are questioned and potentially transformed. The following is a description of the collective experience of re-appropriating the metropolis by a group that almost ignited Gezi Park occupation in Istanbul, Turkey, in their struggle to defend a park that was to be destroyed by the government's plans. 'The struggle for Gezi Park and Taksim Square set a new definition of what public space means. Reclaiming Taksim has shattered AKP's [governing party] hegemony in deciding what a square is supposed to mean for us citizens, because Taksim is now what the Resistance wants it to mean: our public square'⁹. Interestingly, the group's name translates as 'Our Commons'.

The prevailing experiences of urban enclosures, and the dominant vision of recognisable, identity-imposing enclaves, colonise the thought and actions of those who attempt to reclaim politics. We need to abandon a view that fantasises about uncontaminated enclaves of emancipation¹⁰. Threshold experience and the threshold metaphor offer a counter-example to the dominant enclave city¹¹. Rather than perpetuating an image of such a city as an archipelago of enclave-islands, we need to create spaces that inventively threaten this peculiar urban order by overturning dominant taxonomies of spaces and life types. Spaces-as-thresholds acquire a dubious, perhaps precarious, but also virus-like existence: they become active catalysts in processes of re-appropriating the city as commons.

Thresholds may appear to be mere boundaries that separate an inside from an outside, as in a door's threshold, but this act of separation is always and simultaneously an act of connection. Thresholds create the conditions of entrance and exit; thresholds prolong, manipulate and give meaning to an act of passage. This is why thresholds have been marked in many societies by rituals that attempt to control the inherent potentialities of crossing. Guardian gods or spirits dwell at thresholds because the act of passage is already an act that creates a potential connection

⁷ Jacques Rancière, *The Politics of Aesthetics* (London: Continuum, 2006), p. 42.

⁸ Michael Hardt and Antonio Negri, *Commonwealth* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2009), p. 254.

⁹ Müştereklerimiz, 'Today We Are All Someone New' (2013), <<http://www.opendemocracy.net/m%C3%BC%C5%9Ftereklerimiz/today-we-are-all-someone-new>> [accessed 10 June 2014].

¹⁰ Stavros Stavrides, 'Espacialidades de Emancipación y "la Ciudad de Umbrales"', in *Pensar a Contrapelo. Movimientos Sociales y Reflexión Crítica*, ed. by John Holloway, F. Matamoros and S. Tischler (Buenos Aires: Herramienta, 2013), p. 53; and Antonio Negri, 'On Rem Koolhaas', in *Radical Philosophy* 154 (2009), p. 50.

¹¹ Stavros Stavrides, *Towards the City of Thresholds* (Trento: Professionaldreamers, 2010).

between an inside and an outside. Entering may be taken as an intrusion, and exiting may convey the stigma of ostracism.

Thresholds acquire symbolic meaning and are often shaped in ways that express and corroborate this meaning. Societies construct thresholds as spatial artifices that regulate, symbolically and actually, practices of crossing, practices of bridging different worlds. And these practices may be socially beneficial or harmful. Societies also use the image and the emblematic experience of thresholds to metaphorically ascribe meaning to changes of social status that periodically and necessarily happen to their members. Passing from childhood to adolescence, from single to married life, from life to death, from apprenticeship to the status of the professional, from trainee to warrior, and so on, are cases of supervised social transformations that mould individuals. Societies often understand these changes as the crossing of thresholds: initiation procedures guarantee a socially 'safe' crossing by directing neophytes to the 'other' side¹².

As the anthropologist Victor Turner has observed, threshold crossing contains an inherent transforming potential that is not necessarily bound to the rules of social reproduction. People on the threshold experience the potentiality of change because during the period of their stay on the threshold a peculiar experience occurs, the experience of '*communitas*'¹³. People who have lost their previous social identity but have not yet acquired a new one linger on the threshold of change 'betwixt and between', almost reduced to the common characteristics shared by all humans¹⁴. Social differentiation may appear quite arbitrary during such an experience. A kind of equalising potentiality seems to dwell on thresholds. Liminality, the spatiotemporal quality of threshold experience, is a condition that gives people the opportunity to share a common world-in-the-making, in which differences appear as pre-social or even anti-social¹⁵.

Initiation threshold spaces are defined through the ritual practices that bring them into existence. Such threshold spaces are under society's surveillance and any form of '*communitas*' is carefully limited to an ephemeral initiatory existence. However, in thresholds that give space to and shape institutions of expanding commoning, '*communitas*' is experienced as an always-in-the-making community of participating commoners. Rather than experiencing the potentialities of equality by being ritually reduced to a common zero degree of humanness (as do the initiated in rites of passage), through their acts the people involved construct a community of equals because they choose to define at least part of their life autonomously and in common. Emergent communities of creators and users of city space: is this not a prospect that would transform city space into common space, into space-as-commons?

For commoning to remain a force that produces forms of cooperation through sharing, it has to be a process that oversteps the boundaries of any established community, even if this community aspires to be an egalitarian and anti-authoritarian one. Emerging subjects of commoning actions transform themselves by always being open to 'newcomers' and by becoming newcomers themselves¹⁶. In the process of expanding commoning, which directly defies capitalist society's enclosures, thresholds may become both the image and the setting of emancipating experiences of sharing. Thresholds are potential socio-spatial 'artifices of equality'¹⁷.

¹² Arnold Van Gennep, *The Rites of Passage* (London: Routledge and Kegan Paul, 1960), pp. 15-25.

¹³ Victor Turner, *The Ritual Process* (Ithaca: Cornell University Press, 1977), pp. 96-7.

¹⁴ *Ibid.*, p. 95.

¹⁵ Victor Turner, *The Ritual Process* (1977); and Victor Turner, *Dramas, Fields, and Metaphors: Symbolic Action in Human Society* (Ithaca: Cornell University Press, 1974), p. 197.

¹⁶ Jacques Rancière, *Dissensus: On Politics and Aesthetics* (London: Continuum, 2010), pp. 59-60.

¹⁷ *Ibid.*, p. 92.

Institutions of expanding commoning?

This is where the problem of the 'institutions of commoning' arises¹⁸. By its very constitution as a tool of social organisation, an institution tends to circumscribe a community as a closed world of predictable and repeatable social practices. Thus, institutions of commoning may also be employed to define specific commoning practices, and the corresponding community of commoners be considered as a closed, self-reproducing world. But this may – and often does – lead to forms of enclosure¹⁹.

For commoning practices to become important pre-figurations of an emancipated society, commoning has to remain a collective struggle to re-appropriate and transform a society's common wealth by continually expanding the network of sharing and collaboration²⁰. Although collective experiences such as those of Syntagma Square's self-managed tent city (one of the many instances of the recent occupied squares movement that includes the European 'indignant citizens', the Arab Spring and the Occupy movement) may represent an inspiring example of a culture based on equality, solidarity and collective inventiveness, the exemplary power of the corresponding common spaces persists only when they remain 'infectious', osmotic and capable of extending egalitarian values and practices outside their boundaries. Central squares became important for the recent occupy movements because they had the capacity to become crucial nodes in a developing network of neighbourhoods and cities. It was police attacks and authoritarian government policies that tried to limit the metastatic character of those common spaces by forcing the occupiers to barricade themselves in defence. Spatial porosity, however, was restored every time people were left to develop their inventive and spreading miniature cities: micro-squares within a reclaimed public square²¹.

Dominant institutions legitimise inequality, distinguishing between those who know and those who do not, between those who can take decisions and those who must execute them, between those who have specific rights and those who are deprived of them. Thus, dominant institutions that focus on the production and uses of public space are essentially forms of authorisation that stem from certain authorities and aim at directing the behaviour of public space users²².

It is undeniable that there also exist dominant institutions that seem to be grounded in an abstract equality: real people with differentiated characteristics, needs and dreams are reduced to neutralised subjects with abstract rights. Thus, in public space, general rules apply to homogenised users, ones who can have access to a specific place at specific hours of the day and under specific conditions (including the use of discreet or conspicuous surveillance).

In spite of their different roles in social normalisation, both types of dominant institutions classify and predict types of behaviour and deal with only those differences that are fixed and perpetuated through the classifications they establish. There are obviously differences in terms of content: an institution that aims at guaranteeing a certain form of equality (no matter how abstract) is different from an institution that openly imposes discrimination.

Institutions of expanding commoning explicitly differ from dominant institutions (institutions of domination) as well as from those institutions which articulate practices 'enclosed' commoning. This makes them potentially different 'social artifices', which are oriented towards creating different social bonds.

¹⁸ Gigi Roggero, 'Five Theses on the Common', in *Rethinking Marxism*, 22, 3 (2010), pp. 357-73, (p. 369).

¹⁹ Massimo De Angelis and Stavros Stavrides, 'Beyond Markets or States: Commoning as Collective Practice (a public interview)', in *An Architektur* 23 (2010), pp. 3-27, (p. 12). Also available at <<http://www.e-flux.com/journal/view/150>>

²⁰ Michael Hardt and Antonio Negri, *Commonwealth*, pp. 251-3.

²¹ Stavros Stavrides, 'Squares in Movement'; and Zeinad Abul-Magd, 'Occupying Tahrir Square: The Myths and the Realities of the Egyptian Revolution', in *South Atlantic Quarterly*, 111, 3 (Summer 2012), pp. 585-96; Jeffrey C. Alexander, *Performative Revolution in Egypt: An Essay in Cultural Power* (London: Bloomsbury Academic, 2012).

²² Stavros Stavrides, 'Squares in Movement', p. 589.

Three essential qualities characterise institutions of expanding commoning. Firstly, institutions of this kind establish the basis of comparisons between different subjects of action and also between different practices. Subjects of action and practices themselves become comparable and relevant: what is at stake is to invent forms of collaboration based not on homogenisation but on multiplicity²³. Instead of maintaining or creating distances between different subjects and practices (within a rigid taxonomy), institutions of this kind encourage differences to meet, to mutually expose themselves, and to create grounds of mutual awareness. Mere coexistence does not capture the potentiality of comparison. Differences mean something because they can be compared. Differences are relative and relational.

Let us consider an example: in the case of the occupied Navarinou Park in Athens (a parking lot converted into a lively urban square and garden through a neighbourhood initiative), people could have created distinct working groups with participation based on each one's knowledge and abilities. This, however, would latently reproduce a role taxonomy derived from the 'innocent obviousness' of existing differences. As a young architect who participated in the park's assembly recalls: 'People involved felt that they had to reposition themselves outside of their normal position and profession.'²⁴ Even in her areas of expertise, she was careful to express her opinion 'as one opinion among others, and not as the expert's opinion'²⁵. What makes Navarinou Park an experiment in common space creation is that any form of work and cooperation is implicitly or explicitly an act of collective self-regulation and self-management. Collecting garbage can become a test in such a prospect, as can also be a discussion regarding direct democracy in the park's assembly. The rules established by the assembly formed institutions of commoning, as did the rules that established a rotation of duties (as in the collection of garbage). Institutions of expanding commoning need to be flexible because 'newcomers' need to be included in them without being forced to enter a pre-existing taxonomy of roles. Comparability is the motor force of expanding commoning.

However, comparability is not enough. Institutions of commoning need to offer opportunities as well as tools for translating differences between views, between actions and between subjectivities. If comparability is based on the necessary and constitutive recognition of differences, translatability creates the ground for negotiations between differences without reducing them to common denominators. 'An emancipated community is a community of narrators and translators.'²⁶ Obviously, this is quite difficult since dominant taxonomies tend to block the processes of establishing any socially recognisable common ground that is not based on the predominance of the ruling elites. Translation seeks correspondences, but it cannot and does not aspire to establish an absolute, unobstructed mirroring of one language with another. An institution does – or should do – the same, thus keeping alive the expanding potentiality of commoning. Indeed, 'the common is always organized in translation'²⁷. Expanding commoning does not expand according to pre-existing patterns; it literally invents itself. Translation is this inherent inventiveness of commoning, which constantly opens new fields and new opportunities for the creation of a common world always-in-the-making.

Another example from Navarinou Park that may seem trivial, but which is not, concerns schoolchildren from the nearby public elementary school, who were invited to participate in the activities of the park yet were not treated as simply potential users of the park. They were encouraged to leave their mark on the park by planting their own small garden, by participating in the construction of colourful benches with broken ceramic tiles, and by organising their own small events in the self-constructed outdoor theatre. What passes unnoticed in these experiments is that inviting schoolchildren (or any newcomer) to get involved poses problems of translation. What do children

²³ Michael Hardt and Antonio Negri, *Multitude* (London: Hamish Hamilton, 2005), pp. 348-9.

²⁴ 'On the Commons', in *An Architektur*, 23 (2010), pp. 3-27, (p. 5).

²⁵ Ibid.

²⁶ Jacques Rancière, *The Emancipated Spectator* (London: Verso, 2009), pp. 17-22, (p. 20).

²⁷ Gigi Roggero, 'Five Theses on the Common', p. 368.

discover, express or ask for by participating? How can their aspirations be dealt with without simply using them as fuel for the initiative's engine?

A third characteristic of institutions of expanding commoning has very deep roots in the history of human societies. Social anthropologists have thoroughly documented the existence of mechanisms in certain societies that prevent or discourage the accumulation of power. Depending on the case, these mechanisms are focused on the equal distribution of collected food, the ritual destruction of wealth, the symbolic sacrifice of leaders, carnivalistic role reversals, etc.

If institutions of commoning are meant to be able to support a constant opening of the circles of commoning, they need to sustain mechanisms of control over any potential accumulation of power, either by individuals or by specific groups. If sharing is to be the guiding principle of self-management practices, then the sharing of power is simultaneously the precondition for egalitarian sharing and its ultimate target. Egalitarian sharing, which needs to be able to include newcomers, has to be encouraged by an ever-expanding network of self-governance institutions. Such institutions can really be 'open' and 'perpetually in flux', but in very specific ways connected to the practices of expanding commoning²⁸. Power is first and foremost the power to decide. If, however, the power to decide is distributed equally through mechanisms of participation, then this power ceases to give certain people the opportunity (whether legitimised or not) to impose their will on others.

Raúl Zibechi has carefully studied the mechanisms used by the struggling communities in El Alto, Bolivia, observing how specific communities chose to 'disperse power' rather than build institutions that reproduce centers of power accumulation²⁹. He describes how a continuous dialectic between centralised, open assembly decisions and dispersed initiatives of action by smaller groups keeps a struggling community alive, inventive and open to the contribution of each and everyone. Although he chooses to see these practices as non-institutional or non-institutionalised, a wider interpretation of institutions, such as the one employed so far in this text, may consider the practices of El Alto's 'commoners' as open institutions of commoning explicitly targeted at the elimination of institutionalised power centers. We could even transform his remark on communities-in-the-making to a bold definition of institutions of expanding commoning. He says: 'Community does not merely exist, it is made. It is not an institution, not even an organization, but a way to make links between people'³⁰. Perhaps it is institutions of expanding commoning that make egalitarian links between people, thus producing an open community.

In the recent Occupy movement, as well as in many other forms of direct democracy that were tested in neighbourhood initiatives, an open assembly explicitly tried to establish equality in terms of decision-making. Everyone had the right to participate. In many cases, decision-making was not based on voting but on consensus reached through extended, and sometimes exhaustive, debate. To establish equality of opinions is a difficult process. It depends on who is willing to participate, the importance of the decision, how decisions are linked to specific tasks, and who chooses to assume the burden. Moreover, a further important issue is how a person forms an opinion. How is this influenced by access to knowledge, education and experience? What role do physical abilities play? Frequently, perceived advantages in all these areas latently legitimise certain opinions as superior to others. How does one treat the opinion of somebody who rarely participates in the everyday hard work of maintaining a common space? And do those who participate more frequently have the right to decide against the opinions of others?

The main argument put forward for accepting forms of concentrated power by participants involved in a movement is efficiency. Quick and coherent decisions, they say, need to be taken by representatives, who, of course, should be elected democratically. Yet the experience of the

²⁸ Michael Hardt and Antonio Negri, *Commonwealth*, pp. 358-9.

²⁹ Raúl Zibechi, *Autonomías y emancipaciones: América Latina en movimiento*, (Lima: Programa Democracia y Transformación Global and Fondo Editorial de la Facultad de Ciencias Sociales, Unidad de Post Grado, UNMSM, 2007); and Raúl Zibechi, *Dispersing Power: Social Movements as Anti-State Forces* (Oakland: AK Press, 2010).

³⁰ Raúl Zibechi, *Dispersing Power*, p. 14.

Squares movement has shown that an obstinate insistence on direct democracy can also create coherent decisions (decisions that do not constantly change the targets or the framework) and an efficient distribution of collectively agreed upon tasks. The Spanish 15M movement, for example, was organised on the basis of daily open assemblies that voted on proposals formulated by thematic commissions, which had titles such as ‘power’, ‘action’, ‘coordination’, ‘logistics’, and so on³¹. Of course, institutions of expanding commoning have to deal with difficulties arising from a change in scale. This is a very well known problem of direct democracy. If, however, power dispersion remains a guiding principle and is established through institutions that give form to a decentring/re-centring dialectic, then questions of scale become questions focused on the organisation of different levels of participation.

Zapatista autonomous municipalities and *Juntas de Buen Gobierno* offer a relevant, very interesting and inspiring example. As is well known, Zapatistas never chose to base their emancipating struggle on indigenous Maya fundamentalism. They chose neither to accept the *reality* of self-referential traditional societies excluded from Mexican civil society, nor to struggle for an independent Maya state³². For Zapatistas, autonomy meant self-governance of Zapatista communities and the creation of a second level of autonomous institutions, which would interconnect and coordinate community decisions and activities through the *Juntas de Buen Gobierno*. Zapatistas attempt to limit the possibilities of an accumulation of power to community representatives by insisting on a rotation in ‘government’ duties (with very short rotation cycles). This may limit efficiency, if efficiency is measured by managerial standards, but it effectively educates all the people in community self-governance³³.

Comparability and translation form potential links between strangers and therefore create possibilities for exchanges between them. Egalitarian sharing can support a continually expanding network of exchanges that is open to newcomers. What these three characteristics of emergent, open institutions of commoning establish is forms of sharing that defy enclosure and consider equality both as a presupposition for collaboration and a promise for a just society.

There is perhaps one more social relation that expands and also transforms egalitarian sharing: the gift. Most anthropological approaches demonstrate that gift exchanges are based on explicit or latent obligations that enforce (or euphemise) asymmetries of power³⁴. There can be, however, forms of offering that essentially transgress self- or group-centered calculations and possibly hint towards different forms of togetherness and solidarity. In conditions of harsh inequality (including differentiated access to knowledge and poorly developed individual abilities due to class barriers), commoners of expanding commoning should realise that they often need to offer more than they expect to receive, to speak less and hear more from those who are not privileged speakers, and to contribute to common tasks without demanding an equivalence among the individual offers³⁵.

Protest camps in many parts of the world were actually sites of commoning practices that encouraged the giving of gifts. In the occupied Tahrir Square in Cairo, for example, offering food was part of a process that extended socially important habits of hospitality, usually connecting the realm of the family house to the appropriated public space. Maybe this is an essential part of the process of converting an occupied square or protest camp into a collectively crafted home³⁶. Food offerings thus contributed to forms of sharing across space that ‘enable alternative forms of circulation and distribution, and encourage forms of relationality different from capitalism (in both its welfare and

³¹ Neil Hughes, ‘“Young People Took to the Streets and All of a Sudden All of the Political Parties Got Old”, The 15M Movement in Spain’, in *Social Movement Studies* 10, 4 (2011), pp. 407-13, (p. 412).

³² Stavros Stavrides, *Towards the City of Thresholds*, p. 121.

³³ *Ibid.*, pp. 126-7.

³⁴ Marcel Mauss, *The Gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies* (New York: W. W. Norton, 1967); Maurice Godelier, *The Enigma of the Gift*, (Cambridge, MA: Polity Press, 1999); or Nicolas Peterson, ‘Demand Sharing: Reciprocity and the Pressure for Generosity among Foragers’, in *American Anthropologist* 95, 4 (1993), pp. 860-74.

³⁵ Massimo De Angelis and Stavros Stavrides, ‘Beyond Markets or States’, p. 23.

³⁶ Anna Feigenbaum, F. Frenzel, and P. McCurdy, *Protest Camps* (London: Zed Books, 2013), p. 43; and Jeffrey Alexander, *Performative Revolution in Egypt*, p. 58.

neoliberal renditions)³⁷. Solidarity is both a prerequisite of egalitarian sharing and a set of practices that creates equality through offering.

Perhaps what the collective experiments with space commoning during this crisis modestly suggest is the possibility of reclaiming the city as a collective work of art³⁸. To devise common spaces means something much more than to succeed in re-appropriating small pieces of still available open space. It means, explicitly or implicitly – sometimes fully consciously, sometimes not – to discover the power to create new, ambiguous, possibly contradictory, but always open institutions of commoning. Space, actual physical space, but also metaphorical, imaginary space, becomes not only the ground that is necessary in order to see those institutions function, but also the space that shapes institutions of commoning and is shaped by them.

Threshold spatiality may host and express practices of commoning that are not contained in secluded worlds shared by secluded communities of commoners. The porosity of threshold boundaries permits acts of sharing to expand the circles of commoning through comparison and translation. However, thresholds do not simply permit. They explicitly symbolise the potentiality of sharing by establishing intermediary areas of crossing, by opening inside to outside. As mechanisms that regulate and give meaning to acts of passage, thresholds can become powerful tools in the construction of institutions of expanding commoning³⁹.

In the contemporary capitalist city, people have to invent forms of life in order to survive. To help release the power of doing that capitalism continuously captures and traps in its mechanisms, we need to participate in the creation of spaces and institutions of expanding commoning⁴⁰. If autonomy has any meaning as an anti-capitalist venture, then it must be constructed in, against and beyond the metropolis by overturning the dominant taxonomies of urban spaces as well as the dominant taxonomies of political actions.

³⁷ Amira Mittermaier, 'Bread Freedom, Social Justice: The Egyptian Uprising and a Sufi Khidma', in *Cultural Anthropology*, 29, 1 (2014), pp. 54-79, (p. 73).

³⁸ Henri Lefebvre, *Writings on Cities* (Oxford: Blackwell, 1996), p. 174.

³⁹ Stavros Stavrides, 'Open Space Appropriations and the Potentialities of a "City of Thresholds"', in *Terrain Vague: Interstices at the Edge of Pale*, ed. by Manuela Mariani and Patrick Barron (New York: Routledge, 2014), pp. 57-8.

⁴⁰ John Holloway, *Crack Capitalism* (London: Pluto Press, 2010), pp. 246-7.

PUBLIC - FREE SPACES, COMMON GOODS

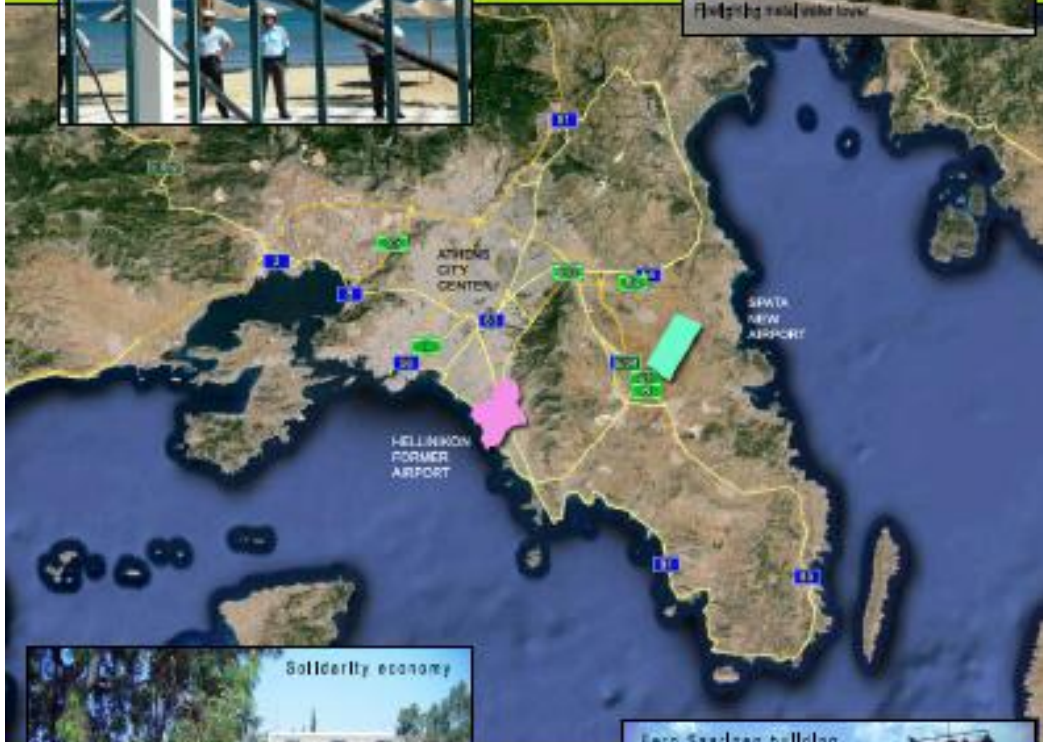
People's free beach of Agiios Kosmas

Unique buildings and technical structures: much deserving to be protected and restored

Flying metal water tower

Solidarity economy

Eero Saarinen building

Self-managed Organic Farm

Systagma Sq. Athens

A PARK FOR ALL AT HELLINIKON

2. Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΚΙΝΔΥΝΟ - ΤΟ «ΜΕΤΩΠΟ» ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

Φερενίκη Βαταβάλη - Άννα Κaráπα-Λαβασά - Νατάσσα Τσιρώνη
«Ομάδα Αρχιτεκτόνων για το Ελληνικό»

Το θέμα των ελεύθερων δημόσιων χώρων είναι κοινωνικό και πολιτικό. Οι δημόσιοι χώροι και η χρήση τους αντικατοπτρίζουν τις κοινωνικές σχέσεις, τον πολιτισμό, την οικονομία, και έχουν σχέση με τη δημοκρατία, γιατί είναι οι χώροι στους οποίους οι πολίτες είναι ίσοι.

Δυστυχώς η άναρχη, χωρίς σχέδιο ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων και η απουσία πολεοδομικού σχεδιασμού, δεν επέτρεψαν τη εξασφάλιση επαρκών ελεύθερων δημόσιων χώρων στις ελληνικές πόλεις. Και επειδή η κοινωνική κρίση και η κρίση αξιών της Ελλάδας αντανάκλαται στους ελεύθερους δημόσιους χώρους της, η μορφή και η χρήση τους αποτυπώνουν συνήθως την αποξένωση, την έλλειψη συλλογικότητας, παιδείας και πολιτισμού, καθώς και τον καταναλωτισμό της κοινωνίας μας.

Στην Ελλάδα, οι ελεύθεροι δημόσιοι χώροι έφτασαν να αποτελούν ένα ιδιότυπο no man's land. Αντί να ανήκουν δηλαδή σε όλους τους πολίτες, δεν ανήκαν σε κανέναν. Οι Έλληνες φρόντιζαν πάντα υπέρμετρα μόνο τον ιδιωτικό τους χώρο και η καταπάτηση δημόσιου χώρου είναι συχνό φαινόμενο.

Και ενώ κάποτε τα παιδιά έπαιζαν κύρια στο δρόμο, την πλατεία, την αλάνα, τα τελευταία χρόνια τα παιδιά μας έμαθαν να παίζουν, να αθλούνται και να διασκεδάζουν σε παιδότοπους, γυμναστήρια, Internet café, bowling, οργανωμένες πλαζ, καφετέριες και φαστφουντάδικα και έφτασαν να προτιμούν τους κλιματιζόμενους χώρους των mall και των multiplex.

Οι πλατείες και τα πάρκα λείπουν λοιπόν από τις ελληνικές πόλεις. Κυρίαρχος ελεύθερος χώρος είναι ο δρόμος. Η κίνηση των οχημάτων θεωρείται σημαντικότερη από την κίνηση των ανθρώπων! Τα πεζοδρόμια, οι πεζόδρομοι, οι ποδηλατόδρομοι, οι λεωφορειόδρομοι και οι ΛΕΑ, κατακλύζονται και αυτοί παράνομα από τα ΙΧ.

Το κράτος, δυστυχώς, αντί να εξασφαλίζει αυτούς τους αναγκαίους για τους πολίτες ελεύθερους χώρους και χώρους πράσινου, αφήνει τους ελάχιστους υφιστάμενους ελεύθερους χώρους χωρίς φροντίδα και συντήρηση ή προωθεί την –μόνιμη ή προσωρινή- εκχώρησή τους σε ιδιώτες για εκμετάλλευση.

Η έλλειψη και η απαξίωση του ελεύθερου δημόσιου χώρου στην Ελλάδα είναι αίτιο πολλών προβλημάτων:

- **Αισθητικών:** Οι ποιότητα των ελεύθερων δημόσιων χώρων (πάρκα, πλατείες κλπ) είναι πολύ χαμηλή. Οι χώροι αυτοί είναι συνήθως θλιβεροί, βρώμικοι και ασυντήρητοι, με κατεστραμμένο αστικό εξοπλισμό, στεγνά σιντριβάνια, ελλιπή φωτισμό, λίγο και καχεκτικό πράσινο.
- **Περιβαλλοντικών:** Αυξημένοι ρύποι, θερμικές νησίδες και πλημμύρες στις πόλεις. Αύξηση της χρήσης ενεργοβόρων κλιματιστικών.
- **Υγείας:** Η έλλειψη χώρων πράσινου υποβαθμίζει το περιβάλλον της πόλης και επιβαρύνει την υγεία των πολιτών. Στην Αττική, περίπου 5.500 εισαγωγές στα νοσοκομεία ετησίως μπορούν να αποδοθούν στη ρύπανση που επιβαρύνει τους πνεύμονες και την καρδιά, σχετίζεται με καρκίνους και πυροδοτεί αλλεργίες.
- **Ασφάλειας:** Οι πεζοί και οι ποδηλάτες κινδυνεύουν από την παράνομη στάθμευση και κίνηση των οδηγών σε πεζοδρόμια, πεζόδρομους και διαβάσεις πεζών. Οι ελεύθεροι δημόσιοι χώροι είναι επικίνδυνοι λόγω κακής συντήρησης ή κακού φωτισμού.

- Οικονομικών: Τα προβλήματα αυτά, περιβαλλοντικά, υγείας και ασφάλειας, κοστίζουν σε θεραπείες και αποζημιώσεις, που καταβάλλονται από τους πολίτες και τα ασφαλιστικά ταμεία. Επιπλέον, οι πολίτες έφτασαν να πιστεύουν ότι η ποιότητα των ελεύθερων χώρων προϋποθέτει την ιδιωτικοποίησή τους. Έτσι η αναψυχή και η άθληση κοστίζουν, και οι πολίτες που δεν έχουν να πληρώσουν περιορίζονται στα σπίτια τους.
- Κοινωνικών: Λείπουν οι ελεύθεροι χώροι για συνεύρεση και παιγνίδι και διαλύεται η αίσθηση της γειτονιάς. Τέρμα ο αυτοσχεδιασμός, η διασκέδαση χωρίς πρόγραμμα, η αυθόρμητη κοινωνικοποίηση. Όλα αυτά περιορίζουν την κινητικότητα και ασφάλεια των πολιτών, και ιδιαίτερα των ευπαθών ομάδων, ηλικιωμένων, παιδιών, και Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

Το παράλογο είναι ότι οι πολίτες στερούνται ένα κοινό αγαθό, τον ελεύθερο δημόσιο χώρο, και υφίστανται όλες τις παραπάνω επιπτώσεις σε μια χώρα που έχει ήπιο κλίμα και μεγάλη ηλιοφάνεια!

Η Αθήνα έχει το μικρότερο ποσοστό πράσινου στην Ευρώπη. Δεν έχει ένα Μητροπολιτικό Πάρκο όπου οι πολίτες θα πάνε, με δημόσια συγκοινωνία, για να κάνουν βόλτα, πικ-νικ, άραγμα στη σκιά των δένδρων, ποδήλατο και παιγνίδι μέσα στο πράσινο. Και δυστυχώς πολλοί πολίτες, επειδή δεν έχουν ζήσει αυτή την απόλαυση, δεν την αναζητούν, δεν την διεκδικούν.

Τα τελευταία χρόνια της κρίσης η κατάσταση αυτή επιδεινώθηκε. Το κράτος, αντί να λειτουργεί σαν θεματοφύλακας του δημοσίου συμφέροντος, αντιμετωπίζει τους δημόσιους χώρους σαν ιδιωτική του περιουσία και καταπατά όλους τους κανόνες και τις ρυθμίσεις που τους προστατεύουν. Η ιδιωτικοποίηση των χώρων αυτών παρουσιάστηκε ως τρόπος αποπληρωμής του χρέους και αντιμετώπισης της ύφεσης και της ανεργίας. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ο χαρακτήρας του συνόλου σχεδόν των δημόσιων αδόμητων χώρων της πόλης να βρεθεί σε κίνδυνο. Πολλοί τέτοιοι χώροι, αν και έχουν ιδιαίτερη περιβαλλοντική, πολιτιστική και κοινωνική σημασία, εντάχθηκαν σε σχέδια «αξιοποίησης» από φορείς του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα. Οι λίγοι δημόσιοι ελεύθεροι χώροι παραχωρούνται σε ιδιώτες ή/και δομούνται!

Γεννήθηκε λοιπόν η ανάγκη διεκδίκησής τους από τους συλλογικούς ιδιοκτήτες τους, τους πολίτες, κάποιοι εκ των οποίων αντέδρασαν στα σχέδια ιδιωτικοποίησής τους. Αναπτύχθηκαν συλλογικές δράσεις για την προάσπιση του δημόσιου χαρακτήρα τους, την αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος και τη δημιουργία νέων κοινών χώρων. Τα κινήματα της πόλης προέταξαν τις αξίες χρήσης έναντι των ανταλλακτικών αξιών, τη σημασία της ποιότητας ζωής έναντι μιας μη βιώσιμης ανάπτυξης και αγωνίστηκαν για το «δικαίωμα στην πόλη». Σαν αποτέλεσμα αυτής της διεκδίκησης, οι δημόσιοι χώροι απετέλεσαν, πολύ συχνά, ανοιχτά μέτωπα λόγω συγκρούσεων, σε αυτούς, οικονομικών συμφερόντων.

Η ιστορία του αγώνα μας για ένα Μητροπολιτικό Πάρκο στο Ελληνικό ξεκινά με την μεταφορά του πρώην αεροδρομίου στα Μεσόγεια. Όταν μεταφέρθηκε το αεροδρόμιο στα Μεσόγεια, κατέλαβε αδόμητες εκτάσεις και γεωργική γη. Τότε η κυβέρνηση υποσχέθηκε να δημιουργήσει, στην έκταση του πρώην Αεροδρομίου στο Ελληνικό, το Μητροπολιτικό Πάρκο Πρασίνου που λείπει από την πόλη μας.

Ο χώρος αυτός είναι μία παραθαλάσσια έκταση 6.200στρ. που βρίσκεται σε απόσταση 8 χλμ από το κέντρο της Αθήνας στο Ελληνικό, είναι προσβάσιμη με ΜΜΜ, και περιλαμβάνει το πρώην διεθνές αεροδρόμιο του Ελληνικού, την πρώην Αμερικανική Βάση και την παραλία του Αγίου Κοσμά. Η έκταση αυτή έχει δυστυχώς συμπεριληφθεί στα ακίνητα του δημοσίου που βρίσκονται υπό ιδιωτικοποίηση από την ελληνική κυβέρνηση, με σκοπό τη δημιουργία ενός μεγάλης κλίμακας οικιστικού συγκροτήματος με πολυτελείς κατοικίες, εμπορικά κέντρα, κτίρια γραφείων, ξενοδοχεία, γκολφ και καζίνο.

Αντί για Μητροπολιτικό Πάρκο Πρασίνου, προβλέπεται να κτισθεί εκεί μια νέα πόλη 3 περίπου εκατ. τ.μ., τη στιγμή που η Αττική διαθέτει ήδη ένα τεράστιο κτιριακό απόθεμα που, λόγω κρίσης,

παραμένει αδιάθετο. Η νέα πόλη θα έχει τεράστιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις για την ελληνική πρωτεύουσα, αφού θα χαθεί ο τελευταίος και μεγαλύτερος εναπομείνας ελεύθερος χώρος της. Η επένδυση δε αυτή θα κοστίσει στο ελληνικό δημόσιο περισσότερο από το γελοίο οικονομικό αντίτιμο που προβλέπεται να πληρώσει ο μοναδικός υποψήφιος επενδυτής.

Πέρα όμως από το οικονομικό και περιβαλλοντικό σκάνδαλο, η επένδυση αυτή θα στερήσει από την πόλη ένα χώρο που στεγάζε και στεγάζει ακόμη σημαντικές χρήσεις και λειτουργίες της πόλης. Παρά την επίμονη απαξίωση του χώρου αυτού επί χρόνια, παρά την εγκατάλειψη των περισσότερων από τα 480 κτήρια που διαθέτει, παρά το γεγονός ότι εμποδίζεται σταθερά και διαχρονικά η πρόσβαση των πολιτών σε αυτόν μέσα από 56 χλμ περιφράξεων, ο χώρος αυτός ζει και εξυπηρετεί ανάγκες της πόλης.

Συγκεκριμένα:

1. Στο χώρο αυτό ήταν εγκατεστημένοι, προ 2 ετών, σημαντικές για το δήμο Ελληνικού δημοτικές υπηρεσίες όπως το Δημαρχείο, οι Τεχνικές Υπηρεσίες, η Πυροσβεστική και το Πολιτιστικό Κέντρο του.

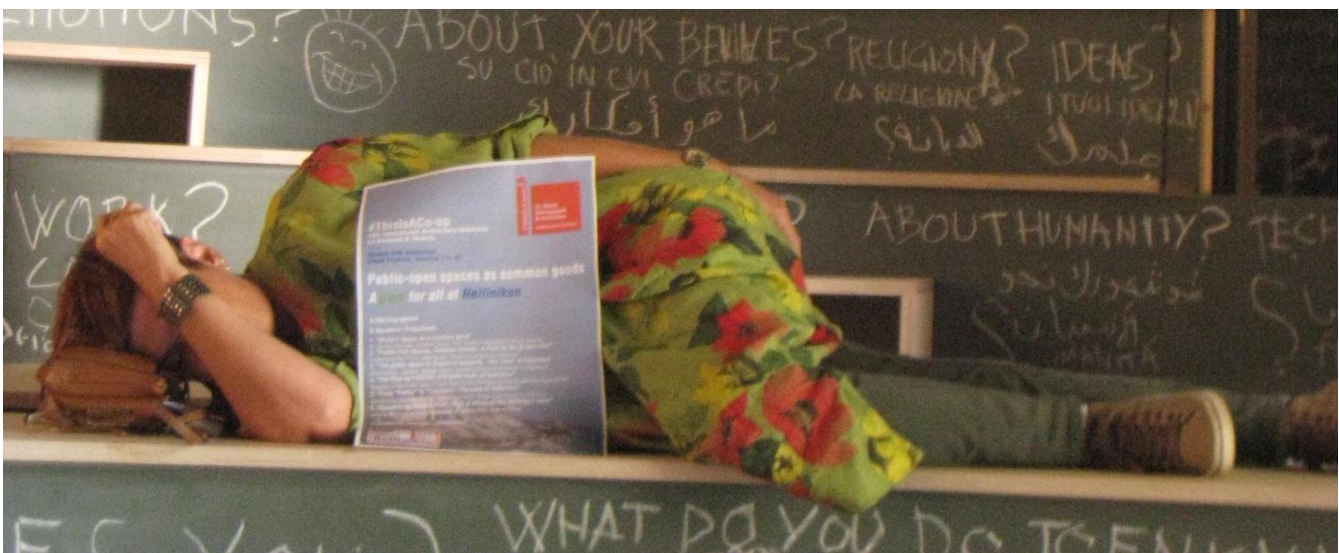
Ήταν επίσης εγκατεστημένες 28 δημόσιες υπηρεσίες των υπουργείων Οικονομικών, Εθνικής Άμυνας, Υποδομών, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Άθλησης, Δημόσιας Τάξης, Εργασίας-Κοινωνικής Ασφάλειας και Πρόνοιας καθώς και της Περιφέρειας Αττικής. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε το Τελωνείο, την Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία, το Κρατικό Εργοστάσιο Αεροσκαφών, το FIR Αθηνών, τα Αμαξοστάσια λεωφορείων και Τραμ, το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών, το μεγαλύτερο και ανακαινισμένο στους Ολυμπιακούς Αγώνες προπονητικό κέντρο της Ελλάδας όπου φιλοξενούνται και προπονούνται αθλητές υψηλού αγωνιστικού επιπέδου και 3 θεραπευτήρια για άτομα με αναπηρία. **Όλοι αυτοί οι δημόσιοι και δημοτικοί φορείς θα πρέπει να μετεγκατασταθούν με έξοδα του δημοσίου για να δοθεί ο χώρος ελεύθερος από κάθε δέσμευση στον ιδιώτη επενδυτή. Δυστυχώς η μετεγκατάσταση αυτή έχει ήδη ξεκινήσει.**

2. Στο χώρο του πρώην Αεροδρομίου και της παράκτιας ζώνης του υπάρχουν επίσης πολλές Ολυμπιακές Αθλητικές Εγκαταστάσεις (Ιστιοπλοΐας, Ξιφασκίας, Καλαθοσφαίρισης, Σόφτμπολ, Κάνοε-Καγιάκ Σλάλομ, Χόκεϊ και Μπείζμπολ). **Πρόκειται για χώρους που έχουν πληρωθεί από το Ελληνικό Δημόσιο και θα δοθούν δωρο στον επενδυτή!**
3. Τέλος, εντός του χώρο αυτού υπάρχουν 4 διατηρητέα κτήρια, μεταξύ των οποίων και το κτήριο του Ανατολικού Αερολιμένα του αρχιτέκτονα Eero Saarinen καθώς και Αρχαιολογικά ευρήματα από την Προελληνική μέχρι και την Βυζαντινή εποχή. Οι αρχαιολογικές έρευνες δεν έχουν ολοκληρωθεί. Δυστυχώς η λεόντεια σύμβαση με τον επενδυτή προβλέπει ότι η εύρεση αρχαιοτήτων αποτελεί «γεγονός αποζημίωσης». **Δηλαδή αν η Αρχαιολογική Υπηρεσία βρει αρχαία κατά τις εκσκαφές, αποζημιώνει τον αγοραστή!**

Πέρα όμως από τις υπηρεσίες και τις εγκαταστάσεις, στο Ελληνικό στεγάστηκαν όλα αυτά τα χρόνια πολλές άλλες κοινωνικές, πολιτιστικές, αθλητικές, περιβαλλοντικές και αλληλέγγυες δράσεις πολιτών όπως:

- Το Μητροπολιτικό Κοινωνικό Ιατρείο Ελληνικού που από το 2011 έχει εξυπηρετήσει πάνω από 100.000 ανασφάλιστους ασθενείς και έχει βραβευτεί, το 2015, από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
- Ο «Αγρός στο Ελληνικό», είναι ένα εγχείρημα αστικής γεωργίας όπου δραστηριοποιούμαστε οι τρεις από τους έξι της ομάδας μας. Ο Αγρός ξεκίνησε πριν πέντε χρόνια σαν πράξη

#SpaceAsCommons

αντίστασης ενάντια στην απειλή της ιδιωτικοποίησης του Ελληνικού και σαν έναυσμα για την οικειοποίηση του χώρου από τους πολίτες μέσω κινηματικών δραστηριοτήτων. Ο Αγρός είναι αυτοδιαχειριζόμενος, η καλλιέργεια συλλογική και χρησιμοποιούνται μέθοδοι της βιολογικής γεωργίας. Τα προϊόντα που παράγονται, μοιράζονται στους συμμετέχοντες ανάλογα με τις ανάγκες τους και την εργασία που έχουν προσφέρει και το τυχόν πλεόνασμα χαρίζεται σε κοινωνικούς φορείς (κοινωνικό ιατρείο, ίδρυμα αστέγων κλπ.). Ο Αγρός οργανώνει σεμινάρια αειφορίας (περμακουλτούρας) και έχει δημιουργήσει τράπεζα σπόρων. Ο Αγρός βρίσκεται μέσα στην ευρύτερη περιοχή του Αεροδρομίου και κινδυνεύει βέβαια και αυτός να καταστραφεί με την ιδιωτικοποίηση του χώρου.

- Η ελεύθερη παραλία που «άνοιξε» στους πολίτες, μετά από απεργία πείνας του πρώην δημάρχου Ελληνικού Χρήστου Κορτζιδη και με την ενεργό συμμετοχή πολλών πολιτών.
- Εκθέσεις ζωγραφικής-γλυπτικής-φωτογραφίας, συναυλίες και φεστιβάλ συλλογικοτήτων, υπαίθριος κινηματογράφος, γιορτές αυτάρκειας.
- Στο χώρο αυτό αθλούνταν δωρεάν οι κάτοικοι των γύρω δήμων και γινόταν η καλοκαιρινή δημιουργική απασχόληση των παιδιών του δήμου.
- Στο χώρο αυτό οι πολίτες έκαναν τρέξιμο, περπάτημα, ποδήλατο, πικ-νικ, αερομοντελισμό.
- Στο χώρο αυτό στεγάστηκαν και στεγάζονται ακόμη πρόσφυγες.
- Επίσης στο χώρο αυτό έγιναν πολλές δένδροφυτεύσεις, μεταξύ των οποίων η δημιουργία ενός Ελαιώνα 1500 δένδρων που πληρώθηκαν και φυτεύτηκαν από πολίτες της Αθήνας το 2012.

Παρά δηλαδή τις περιφράξεις και την συνειδητή εγκατάλειψη από την πλευρά του κράτους, ο χώρος αυτός παρέμεινε ζωντανός και λειτουργικός.

Είναι προφανές ότι η περιβαλλοντική και κοινωνική σημασία αυτού του χώρου είναι τεράστια.

Είναι επίσης προφανές ότι οι εγκαταστάσεις του είναι τόσο πολλές και σημαντικές που αν το ελληνικό κράτος συγκέντρωνε τόσα χρόνια τα ενοίκια από το Ολυμπιακό Κέντρο Ιστιοπλοΐας Αγίου Κοσμά και τους εκθεσιακούς χώρους και αν λειτουργούσε τις υπόλοιπες Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις, θα μπορούσε να έχει χρηματοδοτήσει την δημιουργία του πάρκου υψηλού πρασίνου που είχε υποσχεθεί.

Μια εναλλακτική πρόταση για το Ελληνικό μελετήθηκε -μετά από αίτημα των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης της περιοχής- από το Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος του ΕΜΠ το 2010, με στόχο την δημιουργία ενός δημόσιου Μητροπολιτικού Πάρκου Πρασίνου. Σύμφωνα με την μελέτη αυτή, στο χώρο του Ελληνικού διαμορφώνονται χώροι πράσινου διαφόρων ειδών, και στεγάζονται υφιστάμενες και νέες λειτουργίες δημοσίου ενδιαφέροντος. Στόχος είναι η δημιουργία ενός μητροπολιτικού πόλου πολιτισμού, αθλητισμού, διοίκησης, πρόνοιας, εκπαίδευσης και έρευνας. Για το λόγο αυτό επαναχρησιμοποιούνται τα μισά περίπου από τα υπάρχοντα 480 κτήρια, μεταξύ των οποίων οι δύο πρώην αερολιμένες και οι υποδομές της Αμερικανικής Βάσης ή οι Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις του 2004. Ειδικότερα προτείνεται η μετατροπή του κηρυγμένου διατηρητέου κτηρίου του ανατολικού αερολιμένα, έργου του αρχιτέκτονα Eero Saarinen σε συνεδριακό και εκθεσιακό κέντρο, καθώς και η επέκταση του υφιστάμενου Μουσείου Πολιτικής Αεροπορίας του δυτικού αερολιμένα. Η πρόταση προβλέπει άνοιγμα του χώρου στο παράκτιο μέτωπο και δημιουργία ελεύθερης παραλίας, κατασκευή πεζόδρομων και ποδηλατόδρομων και κάλυψη της έκτασης από ΜΜΜ –ιδιαίτερα σταθερής τροχιάς- για εξασφάλιση της προσβασιμότητας αυτού του δημόσιου χώρου από όλους τους πολίτες της Αττικής. Στόχος της μελέτης είναι η ανάκτηση, η προστασία και ο δημοκρατικός έλεγχος του Ελληνικού ως δημόσιου χώρου μητροπολιτικής σημασίας καθώς και η δημιουργία ενός χώρου όπου θα αναπτύσσονται νέες μορφές κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, ως εναλλακτικό μοντέλο παραγωγής και αστικής οικονομίας.

Η μελέτη που εκπόνησε το Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος του ΕΜΠ κατέγραψε αναλυτικά τα υφιστάμενα κτήρια και τις χρήσεις τους αλλά και τα έσοδα του ελληνικού κράτους από τις ενοικιαζόμενες υφιστάμενες εγκαταστάσεις, και αποδεικνύει ότι το πάρκο μπορεί να είναι αυτοχρηματοδοτούμενο. Τα έσοδα (ενοίκια μείον έξοδα) που αντιστοιχούν στα έτη 2004-2010 ανέρχονταν σε ~60 εκατ.€!

Είναι επομένως προφανές ότι σε αυτό το χώρο, με την ανάπτυξη των συγκριτικών του πλεονεκτημάτων:

- Θέση: πάνω στην παραλία του Σαρωνικού,
- Ιστορία: τα αρχαιολογικά ευρήματα, τα διατηρητέα νεώτερα μνημεία αλλά και η ιστορία της Ολυμπιακής Αεροπορίας και της Αμερικάνικης Βάσης,
- Κτιριακό απόθεμα: 240 κτήρια σε καλή κατάσταση, συνολικού εμβαδού 366.000 τ.μ.,
- Σημαντικές και σπάνιες εγκαταστάσεις: κέντρο Σλάλομ Κανόε-Καγιάκ (Slalom Kayak Canoe), - διατηρητέο κτήριο του Eero Saarinen, Κέντρο Ιστιοπλοΐας, Αρχαιολογικοί χώροι.
- Προσβασιμότητα με Μετρό, Τραμ και λεωφορεία (15' από το κέντρο της Αθήνας, 30' από τα δυτικά προάστια),

η δημιουργία ενός πάρκου, πέρα από το περιβαλλοντικό όφελος και τον κοινωνικό ρόλο που θα παίξει στην πόλη μας, θα έφερνε χρήματα και θέσεις εργασίας, όπως αυτό συμβαίνει σε όλα τα πάρκα του κόσμου.

Επομένως, με δεδομένα α) τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις, β) το εξευτελιστικό τίμημα και γ) την ανύπαρκτη οικονομοτεχνική μελέτη για τη βιωσιμότητα της επένδυσης και την εξασφάλιση θέσεων εργασίας, δεν μπορούμε παρά να συμπεράνουμε ότι η επένδυση που δρομολογείται στο χώρο του πρώην Αεροδρομίου και της παράκτιας ζώνης του Αγίου Κοσμά εντάσσεται στην ολομέτωπη επίθεση που δέχονται τα δημόσια αγαθά και συνακόλουθα ο δημόσιος χώρος στη χώρα μας, μέσω της συστηματικής απαξίωσης και της ιδιωτικοποίησής τους.

2 THE PUBLIC SPACE IN GREECE IN JEOPARDY - THE "FRONT" OF HELLINIKON

Anna - Karapa Lavassa , Fereniki Vatavali, Natassa Tsironi
“Group of Architects for Hellinikon”

The issue of open public space is both social and political. Public spaces and their use reflect social relations, culture, economy, and are also related to democracy, as these are the places where citizens are equal.

Unfortunately, unregulated and unplanned development of Greek cities as well as the lack of urban planning, did not allow the provision of adequate open public spaces in Greek cities. The Greek social and value crisis reflected in the form and use of open public spaces, shows signs of alienation, lack of collegiality, education and culture and the consumerism of our society.

In Greece, the open public spaces came to be a peculiar no man's land. Instead of belonging to all citizens, they belong to nobody. Nowadays Greek people always look after only their private space, while public space is being ignored and often violated.

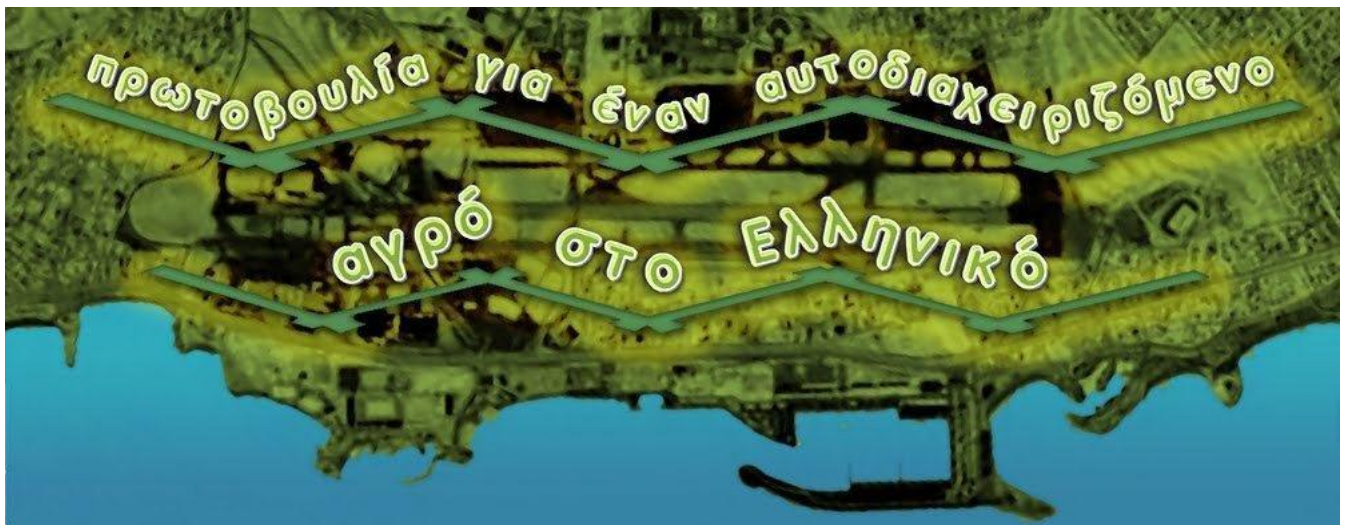
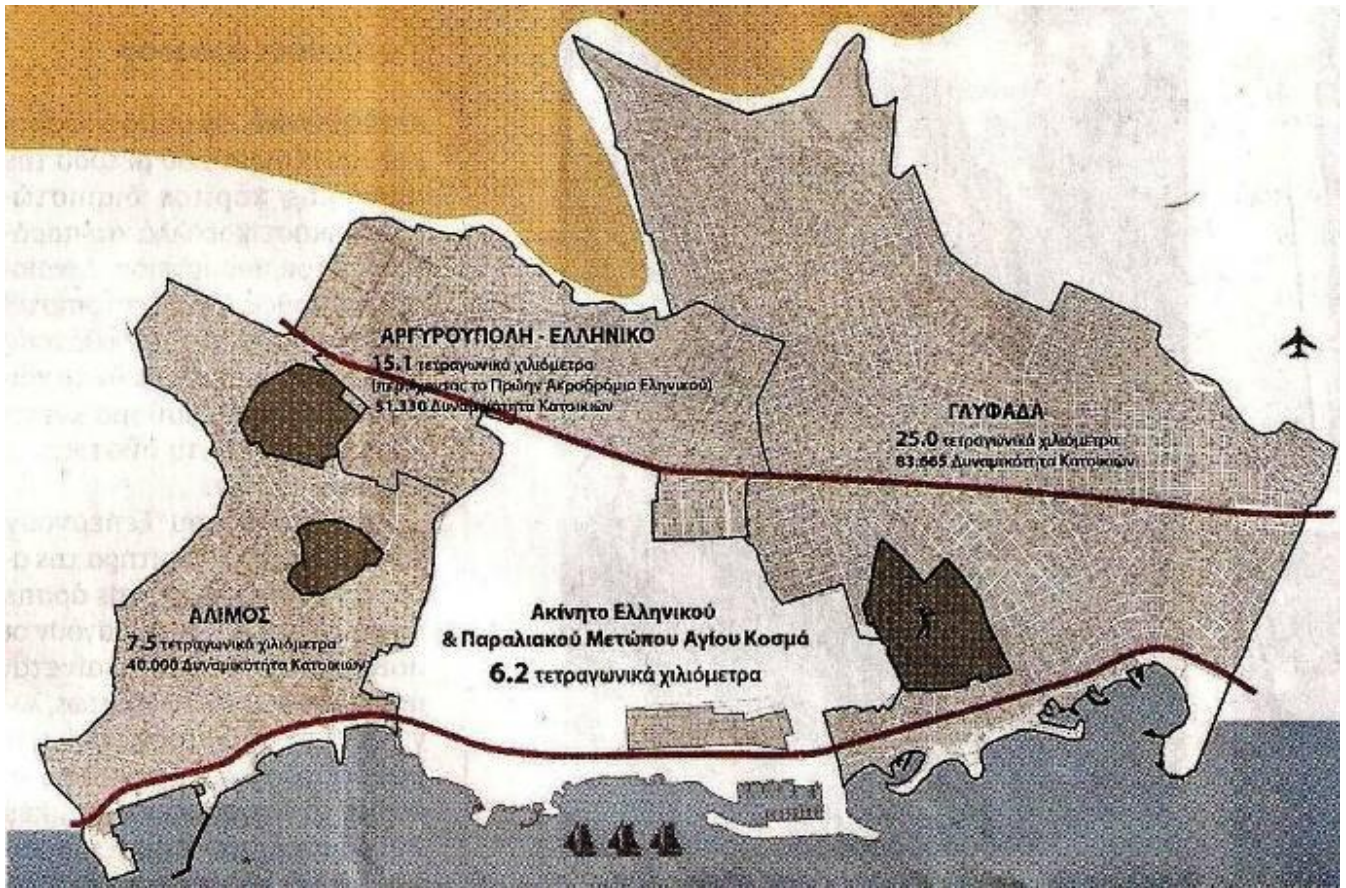
In the past years the children used to play in the streets, squares and open spaces. Recently the children have got used to playing games, sports and have fun in playgrounds, gyms, Internet cafès, bowling centres, organized beaches, cafes and fast-food restaurants. Moreover, children now have a tendency towards the air-conditioned rooms of the malls and multiplexes.

There is a lack of squares and parks in the Greek cities. The main open space is the street network. The circulation of vehicles is considered more important than the pedestrians walk! Sidewalks, pedestrian zones, bicycle lanes, bus lanes and emergency lanes are illegally congested by private vehicles.

Unfortunately, the state, instead of ensuring these necessary for the citizens open spaces and green areas, leaves the few existing open spaces without care and maintenance or even promotes their permanent or temporary allocation to individuals for exploitation.

The lack and demise of open public space in Greece is the cause of many problems:

- **Aesthetic problems:** The quality of open public spaces (such as parks, squares, etc.) is very low. These sites are usually sad, dirty and unmaintained, with damaged street equipment, dry fountains, poor lighting, and little cachectic green.
- **Environmental problems:** increased air pollution, high temperature zones and flooding in Greek cities, as well as an intensive use of energy consuming air conditioners.
- **Health problems:** The lack of green spaces degrades the city environment and burdens the health of the citizens. In Attica, about 5,500 hospital admissions annually can be attributed to environmental factors that affect the lungs and heart, and cause cancer and allergies.
- **Safety problems:** Pedestrians and cyclists are at risk from illegal parking and cars driven on sidewalks, walkways and pedestrian crossings. The open public spaces are dangerous, due to poor maintenance or poor lighting.
- **Economic problems:** These environmental, health and safety problems result in an increase in medical treatment and allowances, paid both by the citizens and social insurance. Moreover, people came to believe that the good quality of open spaces presupposes their privatization. As private leisure and sports are costly, people that cannot afford them stay confined in their homes.
- **Social problems:** Open spaces for meeting, playing and socializing are missing and the sense of neighborhood is lost. This is the end of improvisation, entertainment without programme, spontaneous socializing. The mobility and safety of the citizens is reduced, particularly of vulnerable groups, the elderly, children and disabled people.

The absurdity is that a country with high temperatures and plenty of sunshine lacks open public spaces!

Athens has the smallest green percentage per capita in Europe. There is not a Metropolitan Park where citizens can go by public transport to stroll, to have a picnic, hang out in the shade of trees, cycle and play. And, unfortunately, many people do not even look for it or demand it as they have never experienced such delight before.

In these last years of the crisis the situation has deteriorated. The state rather than acting as guardian of the public interest, faces public spaces as its private property and violates all the rules and regulations that protect them. The privatization of these spaces is being presented as a method of debt repayment, and a way to fight recession and unemployment.

As a result, all open public city areas are in jeopardy. Many of them, although they are of particular environmental, cultural and social importance were enrolled in plans of "exploitation" from the public and private sector. The few remaining public open spaces are allocated to individuals or they are simply exploited by construction companies!

In many cases, the real owners of such spaces, the citizens, reacted against privatization, and took collective actions in order to defend their public character, to upgrade the urban environment and even to create new public spaces.

The Athens's Social Movements have focused on the use-values over the exchange values, the importance of quality of life compared to a non-sustainable development and fought for the "right to the city". As a result, public spaces became very often open fronts of conflict over economic interests.

The history of our struggle for a Metropolitan Park in Attica begins with the transfer of the former airport of Hellinikon to Mesogeia. The new airport occupied an important area of agricultural land of Attica. At that time the government promised to create the Green Metropolitan Park missing from our city in the area of the former airport in Hellinikon.

Hellinikon area is an area of 620 hectares, located within 8 km from the centre of Athens, accessible by public transport. It includes the former international airport of Hellinikon, the former US Military Base and a coastal area of 3.5 km which comprises Agios Kosmas sports and training centre as well as a Sailing Centre.

Actually this area is unfortunately listed by the Greek government as public property under privatization, in order to create a large-scale residential complex with luxury homes, shopping centres, office buildings, hotels, golf courts and casino. Instead of a Green Metropolitan Park, a new city of about 3 million sq. meters is going to be built in our city where a huge number of buildings, due to the crisis, remain uninhabited.

This new city will have enormous environmental consequences on the Greek capital city, as its last and largest remaining open space will be lost. Even worse, this investment will cost the Greek government more than the ridiculous price the prospective investor will have to pay.

Apart from the economic and environmental scandal, this investment will deprive the city of a space that housed and still houses major uses and functions. Despite the persistent devaluation of this area for years, despite the abandonment of most of the 480 buildings available, despite the fact that 56 km of fences have prevented access to citizens for years, the area lives and serves the needs of the city.

More specifically:

Until 2 years ago this area housed significant for Hellinikon council services such as the Town Hall, Technical Services, the Fire Department and the Cultural Center.

There were also housed 28 public services of the Ministries of Finance, Defence, Infrastructure, Education, Culture and Sports, Public Order, Employment-Social Security and Welfare and of the

Municipality of Attica. For your information let us mention the Customs, the National Weather Service, the State Aircraft Factory, the Athens FIR, the bus and tram Depots, the Greek Centre for Marine Research, the largest accommodation and training centre of Greece renovated at the Olympics, as well as 3 clinics for people with disabilities.

All these public and municipal services will have to be relocated at public expense to set the space free for the private investor. Unfortunately the relocation has already begun.

In this area of the former airport and its coastal area there are also many Olympic Sports Facilities (Sailing, Fencing, Basketball, Softball, Canoe - Kayak Slalom, Hockey and Baseball). These facilities have been paid by the Greek State and will be given as a gift to the investor!

Finally, in this area there are also four listed buildings, including the building of the East Airport designed by architect Eero Saarinen, and archaeological findings from the pre-Hellenic until the Byzantine era. Archaeological investigations have not yet been completed. Unfortunately the unfair contract with the investor indicates that if antiquities are found this is "fact requiring compensation". So if the Archaeological Service finds antiquities during excavations, the Greek State has to compensate the investor because of the delay caused to the investments plan!

Besides the services and facilities, Hellinikon housed over the years many other social, cultural, sports, environmental and solidarity activities such as:

- The Metropolitan Social Clinic of Hellinikon which since 2011 has served more than 100,000 uninsured patients and has been awarded a prize by the European Parliament in 2015.
- The "Self-managed Farm in Hellinikon," which is an urban agriculture project in which three of us participate. This Farm started five years ago as an act of creative resistance against the privatization of Hellinikon and as a stimulus for the appropriation of this space through an activist movement. The Farm is self-managed with collective cultivation and methods of organic farming. The products produced are distributed to participants according to their needs and the work they have offered, and any surplus is given to social organizations (such as the social clinic, the homeless institutions etc). The Farm organizes seminars for sustainability and permaculture, and has created a seed bank. It is located within the area of the former Airport and is in danger of being destroyed by the privatization of the area.
- Further more there is a beach in the area which was opened after a hunger strike by the former mayor of Hellinikon Christos Kortzidis and with the active participation of many citizens.
- Painting - Sculpture - Photography Exhibitions, concerts and collectives festivals, open-air cinema, self-sufficiency festivals are among the various activities that took place there.
- In this space the inhabitants of the surrounding municipalities had enjoyed free sports facilities and the summer creative activities for children of the municipality took place.
- In this area, people went jogging, walking, cycling, had picnics and practised aero-modelling.
- This space housed refugees but nowadays they are being moved to other more organized spots.
- Extensive tree planting took place in this area, including the creation of an Olive grove of 1500 trees adopted, paid and planted by citizens of Athens in 2012.

Despite the fencing and the conscious abandonment by the state, this space remained alive and functional.

It is obvious that the environmental and social importance of this area is huge.

It is also obvious that its facilities are so numerous and important that, if the Greek state collected the rents for all these years from the Agios Kosmas Olympic Sailing Centre and the exhibition spaces and if it operated other Olympic Game venues, they could have funded the creation of the promised high green Park.

An alternative master-plan for the Hellinikon area was conducted in 2010 –at the initiative of the local government and under general coordination by the Urban Environment Laboratory of the National Technical University of Athens–, aiming at the creation of a public Metropolitan Park. According to this master plan, the site of Hellinikon maintains the existing spatial structure and it is converted into a zone that combines –in addition to green areas of different qualities– existing and new uses of public interest. The main intention of the master-plan is to create a metropolitan hub for culture, sports, administration, social welfare, education and research. A key component of this proposal is the reuse of the existing building stock, be it the airport terminals and the US military base infrastructure, or sports facilities built for the 2004 Olympic Games. Of particular importance in the proposal is the conversion of the east terminal listed building, designed by architect Eero Saarinen, into a metropolitan conference and exhibition centre, as well as the expansion of the existing Civil Aviation Museum. The proposal also provides open and free access to the beach, pedestrian and cycling zones, extensive public transport coverage, particularly by fixed-rail transport, resulting in a public area accessible to all. The key principle of this alternative proposal is the recovery, protection and democratic control of Hellinikon as a public space of metropolitan importance. The creation of a space for developing new forms of cooperative and solidarity economy as an alternative model of production and urban economy is also a key principle of this alternative proposal.

The study conducted by the Urban Environment Laboratory of the National Technical University of Athens in 2010, recorded in detail the existing buildings and their use as well as the revenues of the Greek state from the rented facilities, showing that the park can be self-financed. It is worth mentioned that the income (rent minus expenses) for the years 2004 to 2010 amounted to approximately 60 million €!

It is therefore clear that this area has many comparative advantages:

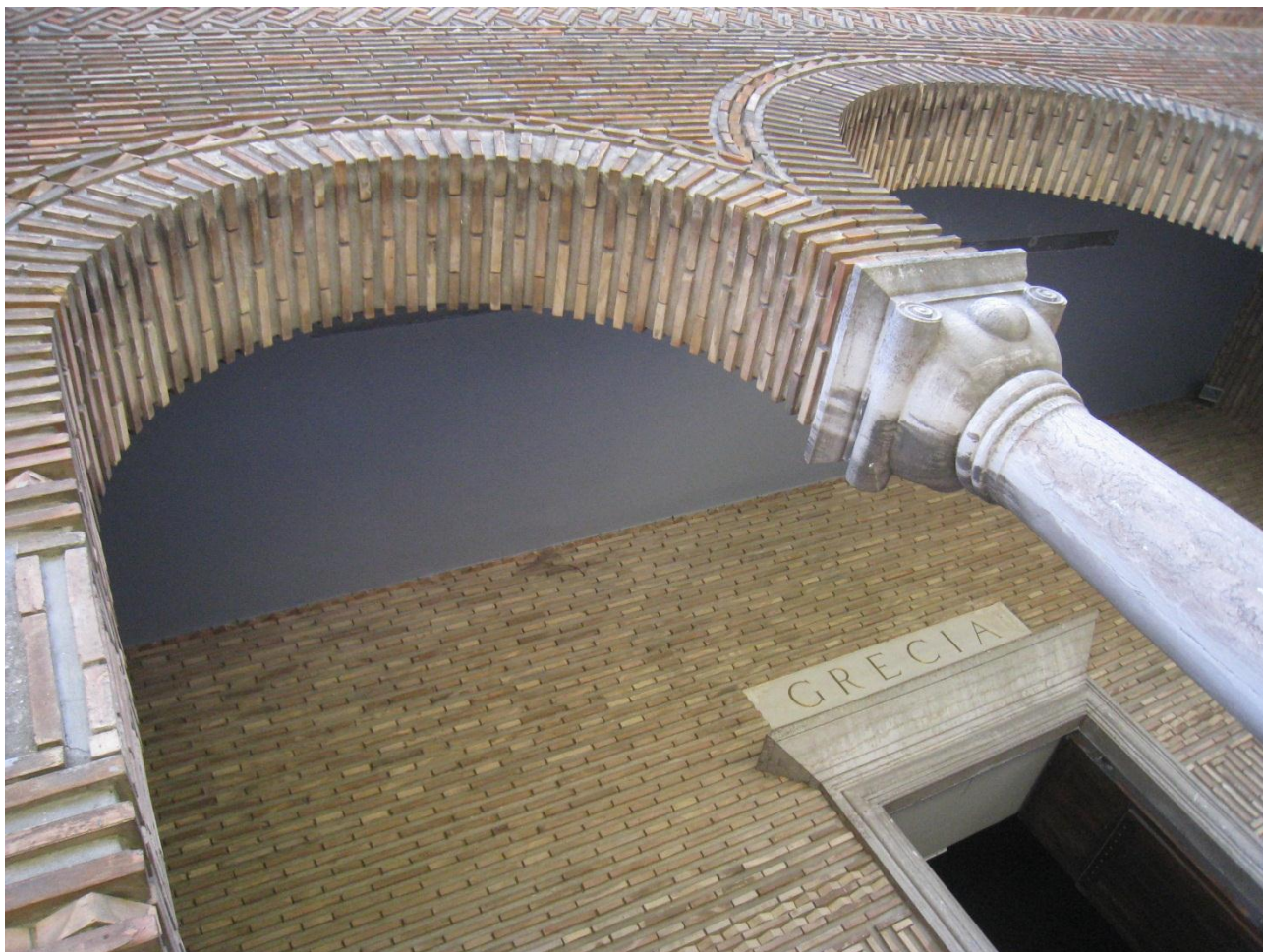
- Location: on the Saronic beach
- History: archaeological findings, listed recent buildings and the history of Olympic Airways and the American Base,
- Building stock: 240 existing buildings in good condition of a total area of 366,000 square metres,
- Important and rare structures: Slalom Canoe - Kayak centre, - listed Eero Saarinen's airport terminal, Sailing Centre,
- Accessibility by metro, tram and buses (it takes only 15' from the centre of Athens, 30' from the western suburbs),

The creation of a park, apart from the environmental benefit and the social role it will play in our city will bring money and jobs, as it happens with all the big urban parks of the world.

Therefore, given

- a) the environmental and social impacts,
- b) the humiliating price and
- c) non-existent feasibility study on the viability of the investment and security of jobs,

we can conclude that the investment of the former airport area and the coastline of Agios Kosmas is part of the attack on public goods and hence the public space in our country, through systematic depreciation and privatization.

3. ΑΠΟ ΤΟ 'ΔΗΜΟΣΙΟ' ΣΤΟ 'ΚΟΙΝΟ' : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

Κωνσταντίνος Σαββίδης - Πάνος Τόσικας
«Ομάδα Αρχιτεκτόνων για το Ελληνικό»

1. Εισαγωγή – Τα «Κοινά Αγαθά» υπό ιδιωτικοποίηση

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα προωθείται ως κεντρική πολιτική η ιδιωτικοποίηση της δημόσιας γης, της δημόσιας περιουσίας και των κοινών αγαθών με στόχο, υποτίθεται, την εξασφάλιση χρημάτων για την εξόφληση του δημόσιου χρέους της χώρας, το οποίο ωστόσο συνεχώς αυξάνεται.

Η αντιστροφή της σημερινής ζοφερής πραγματικότητας, προϋποθέτει ως πρώτη προτεραιότητα, την ανάκτηση, την προστασία και τον δημοκρατικό έλεγχο από τους πολίτες του συνόλου των δημόσιων και κοινών αγαθών της χώρας, μεταξύ των οποίων και των ελεύθερων, δημόσιων χώρων.

Σε μια πόλη οι κτιριακές εγκαταστάσεις που διατίθενται για χώρους εκπαίδευσης υγείας, πολιτισμού, αθλητισμού, κοινωνικής πρόνοιας κλπ. αποτελούν «Κοινά Αγαθά», είναι δηλαδή αναπόσπαστα συστατικά και σημαντικότερα στοιχεία κοινωνικού εξοπλισμού. Το ίδιο ισχύει και για τους ελεύθερους, αδόμητους δημόσιους χώρους. Μια πλατεία, μια παιδική χαρά, ένα πάρκο, είναι απαραίτητες οντότητες και αποτελούν «ανάσες» μιας περιοχής στην οποία κατοικούν χιλιάδες άνθρωποι. Παρότι λοιπόν η «αξιοποίηση» του κοινωνικού εξοπλισμού στην περίπτωση των κτιριακών εγκαταστάσεων συνδέεται συχνά με την περαιτέρω δόμηση, στην περίπτωση των δημόσιων, ελεύθερων, αδόμητων χώρων θα πρέπει αντίθετα να συνδέεται με το μη χτίσιμο, τη διατήρηση και το «πρασίνισμα» τους.

2. Μια πρόταση για το πρώην αεροδρόμιο του Ελληνικού

Κατά συνέπεια των παραπάνω, είμαστε αντίθετοι με τη σχεδιαζόμενη παραχώρηση του πρώην αεροδρομίου Ελληνικού και της γειτονικής παραλίας του Αγίου Κοσμά σε ιδιώτες (Όμιλος Λάτση κ.α.), που στόχο έχει την εμπορευματοποίηση και την περαιτέρω δόμηση του χώρου. Θεωρούμε ότι τα σχέδια των επενδυτών, που θα υλοποιηθούν με βάση το master plan του αρχιτεκτονικού γραφείου Foster, αποτελούν συστατικά στοιχεία μιας «ανάπτυξης» καταστροφικής για το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, για την ζωή μας.

Το «Ελληνικό» αποτελεί σήμερα τον τελευταίο μεγάλο δημόσιο, ελεύθερο, αδόμητο, χώρο της Αθήνας, συνιστά λοιπόν ένα «Κοινό Αγαθό», έναν «Κοινό Πόρο». Η πρόταση μας είναι να παραμείνει αδόμητος και να μετατραπεί σε ένα κοινόχρηστο Μητροπολιτικό Πάρκο υψηλού πράσινου, το οποίο θα αποτελέσει χώρο συνάντησης και δημιουργικών δραστηριοτήτων, για πρωτοβουλίες πολιτών, συνεργατικές δράσεις και αυτοδιαχειριζόμενα εγχειρήματα. Στον βαθμό που ο κοινωνικός και οικολογικός μετασχηματισμός της παραγωγής με βάση τις συλλογικές ανάγκες αποτελεί σήμερα ένα κεντρικό στόχο, ο χώρος του Ελληνικού μπορεί να αποτελέσει πεδίο εφαρμογής πολιτικών κοινωνικής επανοικειοποίησης μέσα από τη συνδιαχείριση και την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία.

Για την «αξιοποίηση» του Ελληνικού προτείνουμε την απόρριψη του κυρίαρχου μοντέλου «ανάπτυξης», και το πέρασμα σε ένα άλλο μοντέλο, με ισχυρή την παρουσία των κοινωνικών σχέσεων αλληλεγγύης. Ειδικότερα προτείνεται η αναζήτηση ενός «τρίτου δρόμου» στη σφαίρα των «Κοινών», πέραν του Κράτους και της Αγοράς, ο οποίος θα εκλαμβάνει τον δημόσιο χώρο ως

«κοινό αγαθό» και θα έχει ως βάση την συνεργατική οικονομία και την ομότιμη παραγωγή. Αυτό θα σήμαινε την μετάβαση από το «Δημόσιο» στο «Κοινό», θα σήμαινε την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών από αυτοοργανωμένες κοινότητες οι οποίες θα λειτουργούν ως κοινωνικοί συνεταιρισμοί.

Το εγχείρημα, συνδυαζόμενο με ένα επιτυχές μίγμα εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων, όπως περιγράφεται πιο συγκεκριμένα παρακάτω, θα μπορούσε να προσελκύσει στο χώρο χιλιάδες επισκέπτες καθ' όλο το έτος και να δημιουργήσει ένα σημαντικό αριθμό θέσεων εργασίας στην περιοχή.

3. Προτεινόμενες χρήσεις και δραστηριότητες

Στα εκατοντάδες εγκαταλειμμένα διάσπαρτα κτίρια του Ελληνικού μπορούν να βρουν φιλόξενους χώρους στέγασης κοινότητες καλλιτεχνών, ιδρύοντας νέους πολιτιστικούς μη κερδοσκοπικούς πυρήνες, πλάι σε ήδη υπάρχουσες πολιτιστικές χρήσεις. Ενδεικτικά θα μπορούσαν να λειτουργήσουν εργαστήρια και καλλιτεχνικές ομάδες που ασχολούνται με τα εικαστικά, τον κινηματογράφο, το θέατρο, το χορό κλπ., παράλληλα με συναυλιακούς χώρους, μόνιμες εκθέσεις και Φεστιβάλ Τέχνης.

Στις υφιστάμενες αθλητικές εγκαταστάσεις του Ελληνικού, Ολυμπιακές και προϋπάρχουσες, μπορούν να ενταχθούν αθλητικές δραστηριότητες ερασιτεχνικού, μη εμπορικού χαρακτήρα, πλάι στον ελεύθερης πρόσβασης λαϊκό αθλητισμό ο οποίος λειτουργεί για δεκαετίες με επιτυχία στο Αθλητικό Κέντρο του Αγ.Κοσμά, και να λειτουργήσουν άμεσα προσφέροντας σημαντικό κοινωνικό όφελος.

Στις εκτεταμένες αδόμητες εκτάσεις του Ελληνικού, μπορεί ακόμη να λειτουργήσει αυτοοργανωμένη κοινότητα καλλιεργητών της γης, που θα περιλαμβάνει αστικούς κήπους και αγροκτήματα, σε ειδικά διαμορφωμένη έκταση πλάι στον από πενταετίας υφιστάμενο «Αυτοδιαχειριζόμενο Αγρό στο Ελληνικό», η οποία θα συμπεριλάβει και αυτόν.

Στους ανοιχτούς και κλειστούς χώρους του Ελληνικού, μπορούν να λειτουργήσουν επίσης δομές κοινωνικής αλληλεγγύης, πλάι στο ήδη υπάρχον «Μητροπολιτικό Κοινωνικό Ιατρείο Ελληνικού». Ενδεικτικά αναφέρονται κοινωνικό φαρμακείο, ανταλλακτήριο μεταχειρισμένων αντικειμένων, αγορές χωρίς μεσάζοντες, συνεταιριστικοί παιδικοί σταθμοί, φροντιστήρια, ωδείο, συνεταιριστικά καφενεία κλπ., παράλληλα με Συνεδριακό Χώρο και Λαϊκό Πανεπιστήμιο.

Θεωρούμε βέβαιο πως όλες οι παραπάνω προτεινόμενες δραστηριότητες θα «αγκαλιαστούν» από τις τοπικές κοινωνίες και θα αποτελέσουν σημεία έλξης και αναφοράς για τους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής. Ο προτεινόμενος τύπος «ανάπτυξης», που στόχο έχει την ανάδειξη ενός διαφορετικού πολιτισμού και όχι την εμπορευματοποίηση του χώρου ή τη συσσώρευση κερδών από μεμονωμένους «επενδυτές», θα μπορούσε κατ' επέκταση να συμβάλλει ουσιαστικά στην παραγωγική ανασυγκρότηση όλης της παραλιακής ζώνης του Σαρωνικού Κόλπου.

4. Η Πολεοδομική Έρευνα του ΕΜΠ και το «Εργαστήριο επεξεργασίας εναλλακτικής πρότασης»

Η αντίσταση κατά της ιδιωτικοποίησης του Ελληνικού οδήγησε αρχικά στη σύνταξη της σχετικής Πολεοδομικής Έρευνας από το «Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος» του ΕΜΠ και στην παρέμβαση της «Επιτροπής Αγώνα για το Μητροπολιτικό Πάρκο στο Ελληνικό», των οποίων συνέχεια και συμπλήρωση αποτελεί η δική μας πρόταση. Επισημαίνεται ότι οι μέχρι σήμερα κυβερνήσεις ουδέποτε πραγματοποίησαν την προβλεπόμενη από τη νομοθεσία διαδικασία

«διαβούλευσης» ούτε έχουν λάβει υπόψη τις παρατηρήσεις των πολιτών και των εμπλεκόμενων φορέων, επί των προγραμματιζόμενων εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων στο χώρο.

Η «Ομάδα Αρχιτεκτόνων για το Ελληνικό» πραγματοποίησε, τον περασμένο Ιούνιο στο πλαίσιο της 15ης Biennale Αρχιτεκτονικής, το «Εργαστήριο επεξεργασίας εναλλακτικής πρότασης για το Ελληνικό». Στο «Εργαστήριο» δημιουργήθηκε μια ανοικτή «Ομάδα Εργασίας», η οποία εργάζεται έκτοτε με στόχο τη διαμόρφωση συγκεκριμένης πρότασης χρήσεων γης και όρων δόμησης για το πρώην αεροδρόμιο Ελληνικού και την παραλία του Αγίου Κοσμά, με βάση τα όσα αναφέρονται παραπάνω. Η «Ομάδα Εργασίας» επιδιώκει επίσης να διαμορφώσει μια πρόταση για τον Φορέα Διαχείρισης ο οποίος θα πρέπει να αντικαταστήσει την «ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕ», που έχει οριστεί από την Κυβέρνηση ως υπεύθυνη διαχείρισης του χώρου. Στόχος είναι οι προτάσεις αυτές στην συνέχεια να αποτελέσουν το εναλλακτικό πλαίσιο για ένα νέο νόμο ο οποίος θα αντικαταστήσει τον ισχύοντα अपαράδεκτο νόμο 4062/2012 περί «αξιοποίησης» του Ελληνικού.

Στο «Εργαστήριο» και στις συναντήσεις της «Ομάδα Εργασίας» μετέχουν αρχιτέκτονες και συγγενείς ειδικότητες όπως χωροτάκτες, πολεοδόμοι, γεωγράφοι, νομικοί κλπ. αλλά και ενδιαφερόμενοι πολίτες κάθε ειδικότητας.

5. Για το μέλλον - Επίλογος

Θέλουμε ο δημόσιος χώρος του πρώην αεροδρομίου Ελληνικού και της παραλίας του Αγίου Κοσμά, να παραμείνει «κοινό αγαθό», να μην ιδιωτικοποιηθεί και να μην δομηθεί περαιτέρω, οι δε υφιστάμενες κτιριακές εγκαταστάσεις του να επαναχρησιμοποιηθούν για πολιτιστικές, αθλητικές και γενικώς κοινωφελείς δραστηριότητες. Η βέλτιστη λύση δημιουργίας ενός Μητροπολιτικού Πάρκου στο Ελληνικό, θα πρέπει να προκύψει μέσα από μια διαδικασία συμμετοχής στον σχεδιασμό και στην λήψη των αποφάσεων, κεντρικών και τοπικών φορέων πολιτών, σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς της Κυβέρνησης και της Περιφέρειας Αττικής.

Θέλουμε ένα δημόσιο Μητροπολιτικό Πάρκο στο Ελληνικό που να μας χωρά όλους, ανοιχτό στους κατοίκους και τους επισκέπτες της Αττικής, εν μέρει αυτοχρηματοδοτούμενο, που να εξασφαλίζει αξιοπρεπείς σχέσεις και θέσεις εργασίας αυτοαπασχολούμενων παραγωγών και δημιουργών.

Θέλουμε ένα Πάρκο που θα πραγματώνει τη δημοκρατία στον δημόσιο χώρο, μέσα από την άμεση συμμετοχή στον φορέα διαχείρισής του συνεργατικών δράσεων και αυτοδιαχειριζόμενων εγχειρημάτων, που θα βάζει μπροστά την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και θα συσπειρώνει τα πιο ζωτικά στοιχεία των κινημάτων.

Πιστεύουμε πως η πραγματοποίηση ενός τέτοιου εγχειρήματος είναι απολύτως εφικτή και εναπόκειται στην αυτόβουλη κινητοποίηση των πολιτών της Αθήνας. Η ενεργός συμμετοχή της κοινωνίας αποτελεί στις μέρες μας το μεγάλο ζητούμενο.

3. FROM 'PUBLIC' TO 'COMMON': THE CASE OF HELLINIKON

Konstantinos Savvidis – Panos Totsikas
“Group of Architects for Hellinikon”

1. Introduction – “Common Goods” under privatization

In the course of the recent years in Greece, privatization of public land, of public assets and commodities is promoted in order to supposedly raise money to pay off the country's public debt, which is however increasing constantly.

Reversing the current bleak reality presupposes, first of all, the reclaim, protection and democratic control by the citizens of all public and common goods in the country, including free, public spaces.

Building premises used for education, healthcare, cultural events, sports, welfare, etc. constitute “Common Goods” of a city, in the sense that they are integral components and very important elements of social equipment. The same goes for free, non-built public spaces. A piazza, a playground or a park, are necessary entities, a breath of fresh air in an area inhabited by thousands of people. Therefore, even if “exploitation” in the case of building premises may often be related to further construction, on the contrary in the case of free, non-built spaces it should be related to preservation, non-building and making free spaces green.

2. A suggestion for the former Hellinikon airport

For all the above reasons we are against the scheduled giving away of the former Hellinikon airport and the adjacent beach of Agios Kosmas to private market investors (Latsis Group etc.), aiming to commercialization and further building of the area. We think that the investors' plans, based on the master plan by Norman Foster, are components of a catastrophic “development” for our natural and cultural heritage, for our life itself.

“Hellinikon” is the last large-scale public, free, non-built-up space of Athens; it is therefore a «Common Good”, a “Common Resource”. We suggest that it should remain a non-built-up area and subsequently transformed into a public Metropolitan Park of high vegetation, which could serve as a place for social gatherings and creative activities, citizens' initiatives, collaborative efforts and self-managed undertakings. To the degree that social and ecological transformation of production, on the basis of collective needs, is nowadays a main objective; “Hellinikon” can be a field for the implementation of policies promoting social reappropriation through social cooperation and social solidarity economy.

For the “exploitation” of Hellinikon, we suggest rejecting the dominant “growth” model and choosing a different model that strongly promotes solidarity relationships. More specifically a search for a “third way” is proposed in the realm of “Commons”, beyond the State and the Market, a way in which public space is considered a “common good” and a model based on collaborative economy and peer production. This would mean a transition from “Public” to “Common” and the organization of goods and services production been done by self-organized communities that operate as social cooperatives.

The undertaking in question combined with a successful mixture of facilities and activities, as specifically described below, could attract and bring in Loco thousands of visitors all year round, as well as create a decent number of dignified jobs in the area.

3. Proposed uses and activities

In some of the hundreds of scattered disused buildings of Hellinikon artistic communities could find a hospitable shelter for founding new cultural nonprofit hubs, next to the cultural uses already hosted in the area. Workshops and artistic groups working on visual arts, cinema, theater, dance, etc. could operate, alongside concert halls, permanent exhibitions and an art festival, to name but a few.

In the existing sports premises of Hellinikon, Olympic and preexisting, sporting activities of an amateur and non commercial nature can be hosted, alongside popular sport that works successfully for decades now in the adjacent Agios Kosmas Sports Center. And actually they could operate immediately yielding great social benefit.

Within the vast non built-up areas of Hellinikon a self-organized farmers' community could also operate, constituted by urban gardens and urban farms, in a dedicated part of land next to, and including, the "Self-managed Farm in Hellinikon", the planning of which began five years ago.

In the open-air and indoor spaces of Hellinikon social solidarity structures can be established as well, next to the "Metropolitan Community Clinic at Helliniko", already operating for years now. A social pharmacy-clinic, a secondhand goods exchange facility, fair-trade markets, cooperative nurseries, cram schools, a conservatory, cooperative coffee shops, etc. could operate, alongside a Conference Room and a People's University, to name but a few.

We are certain that all the activities proposed above shall be "embraced" by the local communities and will constitute points of attraction and reference for residents of the surrounding area. The proposed kind of "growth", aiming to the promotion of a different culture and not to the commercialization of the place or the accumulation of profit by a few "investors", could as well substantially contribute by extension to the productive reconstruction of the whole coastal zone of the Saronic Gulf.

4. The NTUA's alternative Master-Plan & the "Workshop for the development of an alternative proposal"

The resistance against the privatization of Hellinikon has led initially to the conduction of the respective alternative Master-Plan for the area by the "Urban Environment Laboratory" of the National Technical University of Athens (NTUA) as well as to the respective intervention by the "Struggle Committee for the Metropolitan Park in Hellinikon". Our suggestion is supplemental and a follow-up to both of the above. By the way we should point out that in respect to the new buildings and activities scheduled for the area, until today no government has ever carried out the public consultation procedure prescribed by law, nor the citizens' or the bodies' involved remarks have ever been taken into consideration.

Last June as a part of the 15th International Architecture Exhibition La Biennale di Venezia the "Group of Architects for Hellinikon" carried out a "Workshop for the development of an alternative proposal for Hellinikon". During that "Workshop" an open-ended "Working Group" was set up and has been working since, aiming to develop a specific suggestion about the land uses and the

building restrictions for the former airport of Hellinikon and the beach of Aghios Kosmas, according to the above. The same “Working Group” is seeking as well to compile a suggestion for the Management Body that should replace HELLINIKON S.A. (ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ Α.Ε.), designated by the Government responsible body for the management of the area in question. The suggestions above could consequently constitute the alternative framework for a new legislation aiming to replace the unacceptable law 4062/2012 now in effect, about the “exploitation” of Hellinikon.

Participants in the “Workshop” and the meetings of the “Working Group” are architects and disciplines of relative nature such as spatial planners, urban and regional planners, geographers, lawyers, etc. as well as concerned citizens of all specialties.

5. *About the future – Epilogue*

We demand for the public space of the former Hellinikon airport and the beach of Agios Kosmas to remain a “common good”, not to be privatized and not to be built any further. As for the existing building premises they should be reused for hosting cultural, sports and nonprofit social activities in general. With the participation of central and local citizens’ bodies in the planning and decision-making, the optimum solution of creating a Metropolitan Park should be opted for, in collaboration with the bodies concerned of the government and of the Region of Attica.

What we want at Hellinikon is a public Metropolitan Park with place and space enough for all of us, free-accessed by the residents and visitors of Attica and partially self-financed, that ensures decent relations and creation of jobs for self-employed producers and creators.

We want a Metropolitan Park that delivers democracy in the public space through direct participation of the cooperative initiatives and self-managed enterprises in the managing body, a Park that promotes social and solidarity economy and brings the most vital elements of grassroots movements together.

We believe that such a task is absolutely achievable and is up to the voluntary mobilization of the citizens of Athens. Civil society’s active participation is the main issue nowadays.

4. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΣΕ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΚΤΡΟΠΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ*

Αντώνης Μαούνης
Πρόεδρος Συλλόγου Αρχιτεκτόνων – Τμήμα Αττικής

SUCCESS STORY

Θα ήθελα κατ' αρχήν να επισημάνω ότι πριν τρία χρόνια, ο Έλληνας πρωθυπουργός, μιλώντας στο Κέντρο Ευρωπαϊκών Σπουδών του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος, παρουσίασε επιτυχίες της πολιτικής του, δηλώνοντας ότι “*το success story της Ελλάδας είναι το success story της Ευρώπης*”⁴¹». Εκείνη την στιγμή, η χώρα είχε για έκτη χρονιά μείωση του ΑΕΠ, που αθροιστικά ξεπερνούσε το 25% και ανεργία πάνω από 27%, στους νέους πάνω από 60%. Είναι εύλογο ότι, για τα θύματα αυτής της καταστροφής, η έκφραση *success story* έγινε από τότε κακόφημη.

Με την φετινή του δήλωση, ο Αλεχάντρο Αραβένα καλεί «τον κόσμο να έρθει και να δει στην 15^η ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ “*success stories* που αξίζει να ειπωθούν [...] όπου η αρχιτεκτονική έκανε, κάνει και θα συνεχίσει να κάνει τη διαφορά”⁴²».

Την προηγούμενη Τετάρτη (21.9.2016), η περίπτωση του Ελληνικού παρουσίασε μία τραγική εξέλιξη, όταν το Ελληνικό Κοινοβούλιο ψήφισε την υπαρπαγή του από όμιλο ιδιωτικών συμφερόντων. Όπως όμως θα δούμε στη συνέχεια, το Ελληνικό, δεν παύει να αποτελεί την δική μας απάντηση, ενάντια στο *success story* των κυβερνήσεων του μνημόνιου και αυτών που προηγήθηκαν και το προετοίμασαν. Αλλά στο δικό μας *success story*, δεν είχαμε να κάνουμε μόνο με αρχιτέκτονες και οι αρχιτέκτονες δεν είχαν όλοι την ίδια στάση.

Ο τίτλος αυτής της ομιλίας, δηλαδή η στάση του Τμήματος Αττικής του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, αναδεικνύει προφανώς το θέμα της σχέσης των αρχιτεκτόνων με το Ελληνικό. Αυτό με την σειρά του σχετίζεται με το ευρύτερο θέμα της υπαρπαγής γης και τελικά με το ευρύτερο κοινωνικό-πολιτικό πεδίο όπου λαμβάνουν χώρα τα προηγούμενα.

THIS IS A COUP

Παίρνοντας θέση για το περσινό δημοψήφισμα στην Ελλάδα, το Τμήμα Αττικής του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ κάλεσε με ανακοίνωσή του να εκφραστεί και να στηριχτεί το «*ΟΧΙ των αρχιτεκτόνων*»⁴³.

Μια βδομάδα μετά, το hastag *#thisisacoup* στάλθηκε από εκατομμύρια ανθρώπους σε όλον τον πλανήτη⁴⁴, ενάντια στην προσπάθεια του ΔΝΤ, της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να ανατρέψουν το συντριπτικό ΟΧΙ του ελληνικού δημοψηφίσματος. Την επόμενη μέρα, το διαδέχθηκε η σιωπή. Κανείς δεν είχε φανταστεί ότι το πραξικόπημα εις βάρος του δημοψηφίσματος θα το εκτελούσε η ίδια η Ελληνική Βουλή, με την προσχώρηση της κυβέρνησης, που είχε σχηματιστεί στο όνομα της Αριστεράς, στις νεοφιλελεύθερες μνημονιακές δυνάμεις.

* Ομιλία στην εκδήλωση με θέμα: *Δημόσιοι-ελεύθεροι χώροι, κοινά αγαθά - ένα Πάρκο για όλους στο Ελληνικό*, 25.9.2016, ελληνικό περίπτερο στην 15^η Biennale Αρχιτεκτονικής, Giardini, Βενετία.

⁴¹ <http://www.enikos.gr/politics/150789,SamarasH-Ellada-einai-to-success-story-ths-Eyrowphs.html>

⁴² <http://www.labiennale.org/en/architecture/exhibition/aravena/> (η υπογράμμιση δική μου).

⁴³ <https://www.scribd.com/document/270174597>

⁴⁴ <https://www.theguardian.com/business/2015/jul/13/thisisacoup-germany-faces-backlash-over-tough-greece-bailout-demands> και <http://www.koutipandoras.gr/article/coup-deytero-dimofilestero-hashtag-ston-kosmo-deite-vinteo>

Η ανατροπή του δημοψηφίσματος και η απόλυτη επικράτηση των μνημονιακών κοινοβουλευτικών δυνάμεων λίγο αργότερα, μέσω της προκήρυξης αιφνιδιαστικών εκλογών, οδήγησαν, την προηγούμενη Τετάρτη, στην υπερψήφιση της υφαρπαγής του Ελληνικού.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΥΦΑΡΠΑΓΗΣ

Για την έξοδο από την διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, οι δυνάμεις που την προκάλεσαν, επέβαλαν τα Μνημόνια, ενεργοποιώντας στην Ευρώπη την γνωστή στρατηγική του σοκ του δημόσιου χρέους⁴⁵. Τα Μνημόνια αποτελούν την επιθετική μορφή του νεοφιλελεύθερου πλήγματος στην εργασία και - δια της υφαρπαγής - στο σύνολο του κοινωνικού πλούτου⁴⁶. Τέτοιο πλήγμα κινδυνεύει να αποτελέσει η περίπτωση του Ελληνικού, ως υφαρπαγή ακίνητης δημόσιας περιουσίας.

Η υφαρπαγή της δημόσιας γης δεν πρωτοεμφανίστηκε στην Ελλάδα κατά την περίοδο του Μνημονίου⁴⁷. Οι παλαιότερες μαζικές καταπατήσεις και η αυθαίρετη δόμηση είχαν κυρίως χαρακτήρα κάλυψης κοινωνικών αναγκών οικογενειακής κλίμακας, μετά από αλληπάλληλες εθνικές καταστροφές, από το 1922 ως την δεκαετία του '50, τις οποίες το ελληνικό κράτος ήταν αδύνατο ή απρόθυμο να αναλάβει και να αντιμετωπίσει. Αυτές οι καταπατήσεις στηρίχτηκαν σε ένα πολύ ειδικό ελληνικό φαινόμενο, αυτό της μαζικής μικρής ακίνητης ιδιοκτησίας, επιτείνοντάς το.

Μετά το '80, αυτή η μαζική υφαρπαγή έπαψε να είναι κυρίως προϊόν της ανάγκης. Απέκτησε κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Μετά το '90 και το 2000, ο χαρακτήρας αυτός εντάθηκε, με πλήγματα στην συνταγματική και νομοθετική προστασία της περιουσίας του δημοσίου, με προσχώρηση του ίδιου του δημοσίου στους πρωταγωνιστές της υφαρπαγής κοινών αγαθών. Πρόσχημα, οι «έκτακτες συνθήκες», όπως η κήρυξη της Θεσσαλονίκης Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, με αποκορύφωμα την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

Μετά το 2010, τα Μνημόνια επιτείνουν την ίδια κατεύθυνση, στοχεύοντας σε τεράστιες εκτάσεις-φιλέτα, με διαδικασίες fast-track και με πλήρη παράκαμψη των ελληνικών, ευρωπαϊκών και διεθνών κανόνων δικαίου, με αποτέλεσμα την σταθερή διολίσθηση σε μία κατάσταση συνταγματικής εκτροπής.

Κατά την διαδικασία αυτή, στο επίπεδο της κυρίαρχης ιδεολογίας, η νομική της μορφή (ισότητα απέναντι στους νόμους, δημοκρατία κλπ.) παύει να κυριαρχεί, προς όφελος τεχνοκρατικών μορφών, με σημεία έντονου αυταρχισμού και με πρόσχημα το τεχνοκρατικής έμπνευσης "ΤΙΝΑ", όπου η νεοφιλελεύθερη καταστροφή αποκρύβει τον καταλυτικά αντιδημοκρατικό της χαρακτήρα και παρουσιάζεται ως βίαιο αλλά αναπόδραστο φυσικό φαινόμενο. Αυτή η υποχώρηση της νομικής φιλελεύθερης μορφής προς όφελος της τεχνοκρατικής νεοφιλελεύθερης⁴⁸, έχει, όπως θα δούμε, σημαντικές επιπτώσεις στην στάση των επιστημόνων .

⁴⁵ Για «το σοκ του χρέους», βλ. Ναόμι Κλάιν, *Το δόγμα του σοκ*, μτφρ. Άγγελος Φιλιππάτος, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα, 2010, σ. 218 κ.ε., και Κωστής Χατζημιχάλης, *Κρίση χρέους και υφαρπαγή γης*, εκδ. ΚΨΜ, Αθήνα, 2014, σ. 13 κ.ε.

⁴⁶ Για την διπλή επίθεση στην εργασία και τη γη, βλ. Κωστής Χατζημιχάλης, *ο.π.*, σ. 135 κ.ε.

⁴⁷ Για το χρονικό διαφύλων εκδοχών της υφαρπαγής, βλ. *Η εξαγορά και τα αυθαίρετα. Αυτό που επιδιώκει η κυβέρνηση είναι η εισπρακτική νομιμοποίηση της διαφθοράς*,

Απόφαση Γενικής Συνέλευσης της 15.9.2011, Αρχεία Τμήματος Αττικής ΣΑΔΑΣ ΠΕΑ, αρ. πρωτ. 44303_B_EΙΣ και Κωστής Χατζημιχάλης, *ο.π.*, σ. 68 κ.ε.

⁴⁸ Για αυτήν τη μετατόπιση, ως εκδήλωση της επίθεσης εναντίον του δικαϊκού συστήματος σε καθεστώς εκτροπής, βλ. Νίκος Πουλιαντζάς, *Φασισμός και Δικτατορία. Η Τρίτη Διεθνής αντιμετώπιση στον φασισμό*, μτφρ. Χριστίνα Αγριαντώνη, εκδ. Ολκός, Αθήνα, 1975, σ. 347.

Πολλοί επιστήμονες έχουν συχνά την τάση να υιοθετούν πολιτικές στάσεις που επηρεάζονται από κάποια δομικά χαρακτηριστικά του κοινωνικού τους χώρου. Θα ξεκινήσω με το ζήτημα της ουδετερότητας.

Σε κοινωνίες διχασμένες, με ανισότητες που οξύνονται, οι επιστήμονες υπόκεινται σε μία ψευδαίσθηση ουδετερότητας, η οποία εδράζεται στην κατοχή της γνώσης. Αυτό συχνά τους εξωθεί να επιδιώκουν είτε να δέχονται για τον εαυτό τους τον ρόλο του ισορροπιστή, σε μία ιδιόμορφη αναζήτηση μίας προνομιακής σχέσης με το κράτος, προς όφελος της εξίσου φανταστικής, εξισορροπητικής λειτουργίας του⁴⁹. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, που τους κάνει ικανούς και κατάλληλους να διαχειρίζονται οι ίδιοι και να νομιμοποιούν τις αντικοινωνικές απαιτήσεις τάξεων με μεγάλη οικονομική εξουσία, ακόμα και εις βάρος εργασιακών, επαγγελματικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζόμενων συναδέλφων τους, που συχνά πλήττονται βάνουσα από την διαχείριση αυτή⁵⁰.

Είναι χαρακτηριστικό ότι μεσούσης της κρίσης του χρέους, ο Έλληνας πρωθυπουργός του 2012, του οποίου την θέση κατείχε προηγουμένως ένας τεχνοκράτης των τραπεζών, είχε υποσχεθεί, στις προεκλογικές του συγκεντρώσεις, να θεσπίσει το *“ασυμβίβαστο υπουργού και βουλευτή”*⁵¹, ώστε με τον τρόπο αυτό να σχηματίζονται κυβερνήσεις των «αξίων».

Μετά από αυτή την εισαγωγική παρένθεση, μπορούμε να ερμηνεύσουμε την στάση που υιοθέτησαν κάποιοι επιστήμονες, στο ζήτημα του Ελληνικού.

Από την επομένη της ψήφισης του νόμου του '95, με τον οποίο εγκαταλείφθηκε το Ελληνικό και το αεροδρόμιο της Αθήνας μεταφέρθηκε στα Σπάτα, εγκαταλείφθηκε και η προστασία του Ελληνικού ως - από πολλές απόψεις - μοναδικού τοπίου και ως τελευταίου ελεύθερου χώρου του πολεοδομικού συγκροτήματος της πρωτεύουσας, που θα μπορούσε να μειώσει σημαντικά την δραματική έλλειψη πρασίνου.

Στα είκοσι χρόνια που μεσολάβησαν, πολλές δεκάδες πολεοδόμοι προθυμοποιήθηκαν να αναλάβουν μελέτες, είτε να συμμετάσχουν σε διαγωνισμούς που προκηρύχθηκαν από το ελληνικό δημόσιο και οι οποίοι προδιέγραφαν την υφαρπαγή τμημάτων της ελεύθερης δημόσιας γης με σκοπό την εμπορική εκμετάλλευση⁵². Οι μελέτες και οι διαγωνισμοί αυτοί προέβλεπαν αρχικά οικοδόμηση 1.000.000 - 1.300.000 τ.μ. και μέχρι σήμερα η προδιαγραφή αυτή έχει τριπλασιαστεί! Κανείς από όσους συμμετείχαν (πάνω από 150 μελετητές και μελετητικά γραφεία, δημόσια και ιδιωτικά), δεν αναρωτήθηκε για την έλλειψη της τεκμηρίωσης που θα έπρεπε να συνοδεύει τέτοιες προδιαγραφές εκποίησης και ανοικοδόμησης ελεύθερου δημόσιου χώρου, ως προς τις

⁴⁹ Για την «γεφυρωτοποίηση» ουδετερότητα με την οποία σχετίζονται οι κάτοχοι πανεπιστημιακής μόρφωσης, για τη συναφή δοξασία περί του ουδέτερου κράτους και για τα σχετικά φαινόμενα «κρατολατρίας», βλ. Νίκος Πουλιαντζάς, *ο.π.*, σ. 329-331.

⁵⁰ Η καταστροφή των επαγγελματιών δημοσίου συμφέροντος υπό το πρόσχημα του «ανοίγματος» τους, αποτελεί εμβληματική σημερινή μνημονιακή μεθόδευση. Αντιφάσκει εντυπωσιακά με την ανενδοίαστη ταυτόχρονη εκδήλωση διαθεσιμότητας ουκ ολίγων επιστημόνων να προσφέρουν τις τεχνοκρατικές τους υπηρεσίες σε ένα αντικοινωνικό καθεστώς που, εκτός των άλλων, καταστρέφει τον ίδιο τους τον κοινωνικό χώρο. Για το ιστορικό του φαινομένου αυτού, βλ. Νίκος Πουλιαντζάς 1975, *ο.π.*, σ. 335.

⁵¹ Βλ. «Παρουσίαση του σχεδίου της ΝΔ για τους Θεσμούς, την Κοινωνία και την Ασφάλεια, από τον Πρόεδρο της ΝΔ κ. Αντώνη Σαμαρά στο Ζάππειο Μέγαρο», 26.04.2012, <http://ndthessaloniki.gr/?p=7286>

⁵² Για το ιστορικό αυτής της συμμετοχής, βλ. Ερευνητικό Πρόγραμμα Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου και Τ.Ε.Δ.Κ.Ν.Α., *Βασικές αρχές Μητροπολιτικού Πάρκου Πρασίνου στο πρώην αεροδρόμιο Ελληνικού*, Αθήνα, Δεκέμβριος 2010: http://courses.arch.ntua.gr/fsr/135467/NTUA%20TEDKNA_2010_Elliniko.pdf σ. 23 κ.ε.

**Ελληνικό:
Αξιοποίηση για ποιους;**

ΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΟ ΠΡΩΗΝ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΑΙ Η ΑΚΤΗ ΤΟΥ ΑΓ.ΚΟΣΜΑ
ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ
ΕΝΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Σάββατο 20 Απριλίου 2013, στις 16.00μμ
Ολυμπιακό Γήπεδο Μπάσκετ Ελληνικού (είσοδος πρώην Δυτικού Αερολιμένα)

Διοργάνωση
Δήμος Αλίμου, Δήμος Γλυφάδας, Δήμος Ελληνικού-Αργυρούπολης,
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας,
Επιτροπή Αγώνα για το Μητροπολιτικό Πάρκο στο Ελληνικό

**ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΔΕΝ ΠΩΛΕΙΤΑΙ**

**16/9
ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ**
ΩΡΑ ΕΝΑΡΣΗΣ: 8:00 μ.μ., Πρώην δυτ. Αεροδρόμιο, Σιφασκία
Ομιλία του συνθέτη, Λαϊκή Ορχήστρα "Μίκης Θεοδωράκης",
Διμήτρης Μπάσις, Σοφία Παπάζογλου, Παναγιώτης Πετρόκης, Κατερίνα Παπουτσάκη
Συμμετέχουν: Αλκίνοος Ιωαννίδης, Ντόρα Μπακοπούλου

ARTελληνικό 1-30/9
ΕΚΘΕΣΗ 130 ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ
Κτήριο Σιφασκίας, Καθημερινές 5:00-10:00 μ.μ. Κυριακή: 12:00-10:00 μ.μ.

1-30/9 ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ
Κτήριο Σιφασκίας
▣ Προβολές ταινιών ▣ Θεατρικά δράματα ▣ Δημόσιες συζητήσεις

ΕΙΣΟΔΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΟ

επιπτώσεις, τη βιωσιμότητα ή το όφελος που θα προέκυπτε από την εφαρμογή τους, τόσο για τους γειτονικούς δήμους όσο και για το πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας⁵³.

Η απάντηση, που ενδεχομένως θα δινόταν στα ερωτηματικά που εγείρονται από την τελευταία διαπίστωση, είναι ότι ως επιστήμονες, εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα του πελάτη τους, δηλαδή του δημοσίου κατ' αρχήν και των επενδυτών εν συνεχεία, με τις υψηλότερου δυνατού επιπέδου λύσεις, που προσέφεραν για ό,τι ακριβώς τους ζητήθηκε. Ας δούμε τι είδους αντίληψη επιτρέπει μια τέτοια απάντηση αυτή.

Η επαγγελματική δραστηριότητα των επιστημόνων λαμβάνει την νομική μορφή της σχέσης «παραγωγών» και «πελάτη», που παραγγέλλει τις υπηρεσίες τους⁵⁴. Όμως, από τα ταπεινά αρχιτεκτονικά δημιουργήματα ως τους μεγάλους χωρικούς σχεδιασμούς, αποδέκτης δεν είναι μόνον ο εκάστοτε παραγγέλλων, αλλά και η κοινωνία, ανάλογα με την κλίμακα του κάθε έργου.

Όπως έχουμε διδαχθεί ως βασική αρχή της πολεοδομίας, στην κλίμακα των μεγάλων χωρικών συνόλων πελάτης είναι κατ' εξοχήν η κοινωνία, που κατά τον σχεδιασμό, δεν μπορεί να εκπροσωπηθεί μόνον από μία συγκυριακή κυβέρνηση, αλλά απαιτεί ενεργοποίηση πολλαπλών θεσμών δημοκρατίας και συμμετοχής⁵⁵. Χωρίς αυτούς, η πολεοδομία καταργείται. Την θέση της παίρνει ο αυταρχικός, ιδιοτελής σχεδιασμός, αφετηρία για κάθε υφαρπαγή.

Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Η μελέτη του ΕΜΠ το 2010 παρουσιάστηκε από αυτούς που την συνέταξαν ως εξάντληση του επιστημονικού διαλόγου για το Ελληνικό και ήταν πράγματι έτσι⁵⁶. Δεν ήταν όμως μόνον αυτό. Η μελέτη αυτή, κατά κάποιο τρόπο, ήρθε σε συνέχεια πολλαπλών επιστημονικών προσεγγίσεων του προβλήματος για την προοπτική του Ελληνικού. Επιφανείς αρχαιολόγοι, περιβαλλοντολόγοι, γεωλόγοι-ωκεανογράφοι, νομικοί και, φυσικά, αρχιτέκτονες, προσέφεραν εξαντλητική επιστημονική τεκμηρίωση των καταστροφικών συνεπειών της υφαρπαγής του δημοσίου χώρου, κάνοντας προτάσεις ανάπτυξής του, χωρίς καμία επιπλέον οικοδομική επιβάρυνση.

Επρόκειτο λοιπόν για μια κορυφαία στιγμή, σε μια διαδικασία συμβολής ενός πλήθους επιστημόνων, από ένα πλήθος ειδικότητες. Με την μελέτη του ΕΜΠ οι προτάσεις τους συνετέθησαν σε ένα υψηλότερο επίπεδο και γέννησαν μια πρόταση η οποία μέχρι σήμερα συνεχώς αναπτύσσεται και πλουταίνει.

Αυτό όμως έγινε εφικτό λόγω ενός δεύτερου στοιχείου που χαρακτηρίζει την στάση των επιστημόνων.

Σε συνθήκες κρίσης, όταν οι παραδοσιακοί πολιτικοί εκφραστές της υφαρπαγής αδυνατούν να εκφράσουν τις τάξεις που χρόνια εκπροσωπούσαν, πολύ συχνά οι επιστήμονες εγκαταλείπουν τις αυταπάτες περί ουδετερότητας, γυρνάνε την πλάτη στις δυνάμεις της ιδιοτέλειας και συναντούν το

⁵³ Βλ. Ερευνητικό Πρόγραμμα Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και Τ.Ε.Δ.Κ.Ν.Α., ο.π., σ. 12.

⁵⁴ Για τις στρατηγικές επιπτώσεις του φαινομένου αυτού καθώς και για τις πολλαπλές και αντιφατικές αναγνώσεις του τα τελευταία 150 χρόνια, βλ. Ζακ Ρανσιέρ,

Το μίσος για τη Δημοκρατία, μτφρ. Βίκυ Ιακώβου, εκδ. Πεδίο, Αθήνα, 2009, σ. 39 κ.ε.

⁵⁵ Βλ. *Συμμετοχικός Σχεδιασμός. Θεωρητικές διερευνήσεις. Ιστορία των ιδεών και των πρακτικών. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις*, επ. Άννη Βρυχέα & Κλωντ Λωράν, εκδ. ΤΕΕ, ΕΜΠ - Τμήμα Αρχιτεκτόνων (Τομέας III), Αθήνα, 1993, σ. 17.

⁵⁶ «*Νομίζουμε ότι η επιστημονική συζήτηση έχει ολοκληρωθεί*» σημειώνεται στην ανακοίνωση *Για το μητροπολιτικό πάρκο του Ελληνικού*, 23.9.2010, του Εργαστήριου Αστικού Περιβάλλοντος, της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου· βλ. στο: <http://processworkhub.gr/blog/archives/750>

ν κόσμο που αγωνίζεται για τα κοινά⁵⁷. Κάποτε, ίσως και με κάποια δόση πολιτικής υστεροβουλίας, δηλαδή με την πρόθεση να αντιπροσωπεύσουν αυτόν τον κόσμο κατ' αποκλειστικότητα...

TO SUCCESS STORY ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ:

Η ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ

Στην Ελλάδα, οι αγώνες με αντικείμενο είτε την διεκδίκηση δημόσιας γης είτε την υπεράσπισή της, έκαναν την εμφάνισή τους, μετά το τέλος της περιόδου των μικρο-καταπατήσεων⁵⁸. Εκδηλώθηκαν με την έναρξη του φαινομένου της υπαρπαγής γης σε μεγάλη κλίμακα για κερδοσκοπικούς λόγους στα τέλη της δεκαετίας του 80 και εντάθηκαν στις συνθήκες μνημονιακής συνταγματικής εκτροπής. Εμβληματικά τέτοια κινήματα, ανάμεσα σε αναρίθμητους αγώνες σε όλη την Ελλάδα, είναι το κίνημα για την διάσωση της Χαλκιδικής και βεβαίως το κίνημα για το Ελληνικό, που αποκτά όμως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, εξαιτίας του ρόλου που έπαιξε η πολεοδομική πρόταση του ΕΜΠ για την ανάπτυξή του.

Στο Ελληνικό, επί 15 χρόνια, χιλιάδες απλοί πολίτες, εκατοντάδες τοπικά κινήματα και επιτροπές από όλη την Αττική, εκατοντάδες προσωπικότητες του δημόσιου βίου, πολιτικοί, δήμαρχοι, καλλιτέχνες, έχουν συμμετάσχει στην μάχη για την υπεράσπισή του. Η συγχώνευση όλων αυτών με τον κινητοποιημένο κόσμο της επιστήμης, των επιστημονικών συλλόγων, των επιμελητηρίων και των Πανεπιστημίων είναι το δικό μας success story, που κρατάει ακόμα ελεύθερο το Ελληνικό. Αυτό το success story δεν είναι αποτέλεσμα μόνον της πρότασης του ΕΜΠ. Δεν είναι αποτέλεσμα ούτε μόνης της συνέργειας των επιστημόνων, ούτε, πολύ περισσότερο, μόνης της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας.

Η μελέτη του ΕΜΠ συντάχθηκε αφού προηγήθηκαν οι πιο διαφορετικής μορφές ενημέρωσης και πάλης. Συνέπεσε με ακυρωτικές προσφυγές στην ελληνική δικαιοσύνη και προς ευρωπαϊκές ελεγκτικές αρχές, που σήμερα βρίσκονται σε εξέλιξη, με αναρίθμητες κινητοποιήσεις και ημερίδες διαλόγου, με την απεργία πείνας του δημάρχου Κορτζίδη, με αποφασιστικές μαζικές δενδροφυτεύσεις, με σπάσιμο των περιφράξεων του αιγιαλού που είχαν εγκαταστήσει παράνομοι επιχειρηματίες, που μέχρι τότε δρούσαν με την κάλυψη των αρχών.

Η παρέμβαση των επιστημόνων, συντεθειμένη στην πρόταση του ΕΜΠ, δημοσιοποιήθηκε ακριβώς την στιγμή που το αντιμνημονιακό κίνημα άλλαζε τον πολιτικό χάρτη της Ελλάδας, ρίχνοντας, με αλληπάλληλες ανοιχτές εξεγέρσεις, την μία κυβέρνηση μετά την άλλη.

Φυσικά το Τμήμα Αττικής του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ ήταν εκεί. Από τις εκκλήσεις των ιδρυτικών του συνελεύσεων⁵⁹ το 2011 να μην εφαρμοστούν νόμοι της υπαρπαγής μέσω της άκριτης νομιμοποίησης των αυθαιρέτων, έως τις θέσεις του για το Ελληνικό, για το οποίο διοργάνωσε ευρύ επιστημονικό και κοινωνικό διάλογο από το 2012, παίρνοντας θέση κατά της υπαρπαγής του⁶⁰, με πιο πρόσφατη την τοποθέτησή του τον φετινό Ιούλιο, που διατίθεται έντυπη στο Ελληνικό περίπτερο της φετινής Biennale⁶¹. Το Τμήμα Αττικής του ΣΑΔΑΣ ΠΕΑ εξέφρασε έτσι τους

⁵⁷ Για την πολιτική σύμπλευση των μικροαστικών τάξεων με τις δυνάμεις της εργασίας, κατά την πρώτη περίοδο των επιθέσεων εναντίον της, υπό όρους κρίσης και καθεστωτικής εκτροπής, βλ. Νίκος Πουλιαντζάς, *ο.π.*, σ. 339. Για την ένταξη των επιστημόνων στη νέα μικροαστική τάξη καθώς και για τη διερεύνηση της ταξικής πόλωσης που τους διαπερνά, βλ. Νίκος Πουλιαντζάς, *Οι κοινωνικές τάξεις στον Σύγχρονο Καπιταλισμό*, μτφρ. Νίκος Μηλιόπουλος, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 1981, σ. 277 κ.ε.

⁵⁸ Κωστής Χατζημιχάλης, *ο.π.*, σ. 140.

⁵⁹ Βλ. υποσημείωση 7.

⁶⁰ Βλ. την ανακοίνωση «*Δημόσια Συγκέντρωση για το Αεροδρόμιο του Ελληνικού και τη δημόσια περιουσία*», Αρχεία Τμήματος Αττικής ΣΑΔΑΣ ΠΕΑ, αρ. πρωτ. 162/8.3.2012.

⁶¹ http://www.sadas-pea.gr/wp-content/uploads/2016/09/1863_apof_elliniko_ds_tm_attikis_sadas_pea.pdf

συναδέλφους που δεν προσαρμόζουν την επιστήμη ανάλογα με τον πελάτη, αλλά αναζητούν την χαρά και την επιστημονική πραγμάτωση μέσα στην δημοκρατία.

Χωρίς αυτή τη στάση, με την fast-track επιθετική νομοθεσία, η οποία από το 2010 μας επιστρέφει στις περιφράξεις των «κοινών» του 17^{ου} αιώνα, δεν θα υπάρχουν πια βιβλία για χωρικό σχεδιασμό. Οι γνώσεις των αρχιτεκτόνων και των πολεοδόμων θα αντικατασταθούν από εγχειρίδια υπακοής. Η πολεοδομία εξαφανίζεται⁶². Το χειρότερο όμως είναι ότι εξαφανίζονται τα ίδια τα κοινωνικά αγαθά, που γίνονται στόχος υφαρπαγής⁶³.

Το Ελληνικό, ως αναντικατάστατο κοινωνικό αγαθό, εξαφανίζεται. Ένας τόπος με αρχαιολογικό, πολιτιστικό, περιβαλλοντικό, επίγειο και υποθαλάσσιο ενδιαφέρον και δυνατότητες, κινδυνεύει να μετατραπεί σε άλλη μια *all inclusive* φούσκα ακινήτων, εν μέσω μιας κατεστραμμένης περιοχής. Η εξαφάνιση της μοναδικότητας του τοπίου, όπως συνέβη στην Ισπανία και αλλού, είναι βέβαιο ότι θα αποτελέσει και καταστροφή των συγκριτικών του πλεονεκτημάτων για τους επίδοξους «επενδυτές». Αυτό όμως ως αποτέλεσμα δικό τους πρόβλημα...

Και κάτι ακόμα:

ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΣΕ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΤΡΟΠΗΣ

Αυτοί που δεν δίστασαν να διαπράξουν το πραξικόπημα του 2015, πριν τρεις μέρες (21.9.2016) ψήφισαν την υφαρπαγή του Ελληνικού, καθώς διαθέτουν από πέρσι τον Σεπτέμβρη άνετη κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Όμως η υπόθεση της εκποίησης του Ελληνικού δεν έχει κλείσει.

Επίσης, μετά την κοινοβουλευτική σταθεροποίηση του πραξικοπήματος, εμφανίζονται επιστήμονες που συνεχίζουν να σύρονται ή μεταστρέφονται προκειμένου να στηρίξουν αυτούς που το διέπραξαν και κατ' εξακολούθηση το διαπράττουν: δεν αποτελούν πρωτότυπο φαινόμενο. Παρατηρείται συχνά όταν πολιτικά καθεστώτα εκτροπής, μετά την πρώτη εκδήλωση της κρίσης, εισέρχονται σε μια δεύτερη περίοδο, κατά την οποία παρουσιάζουν στοιχεία σταθεροποίησης⁶⁴.

Όμως η εκπληκτική κρίση εκπροσώπησης που συνεχίζει να μαστίζει το πολιτικό προσωπικό στην Ευρώπη, κρίση που εκδηλώθηκε πέρυσι με το ελληνικό δημοψήφισμα και φέτος με το βρετανικό, το μόνο που μπορεί να επιτρέψει σε αυτούς τους επιστήμονες, που εναγκαλίζονται την εκτροπή, είναι η κατάληψη κρατικών μηχανισμών. Γιατί την εξουσία, κατ' εξοχήν σε τέτοιες συνθήκες, άλλοι την κατέχουν. Κι αν η απώλεια της ταυτότητας είναι το βαρύτερο τίμημα για τους επιστήμονες αυτούς, η αποξένωσή τους από τον κοινωνικό χώρο των εργαζόμενων συναδέλφων τους, που συνήθως πλήττονται άγρια σε τέτοια καθεστώτα⁶⁵, δεν είναι λίγο.

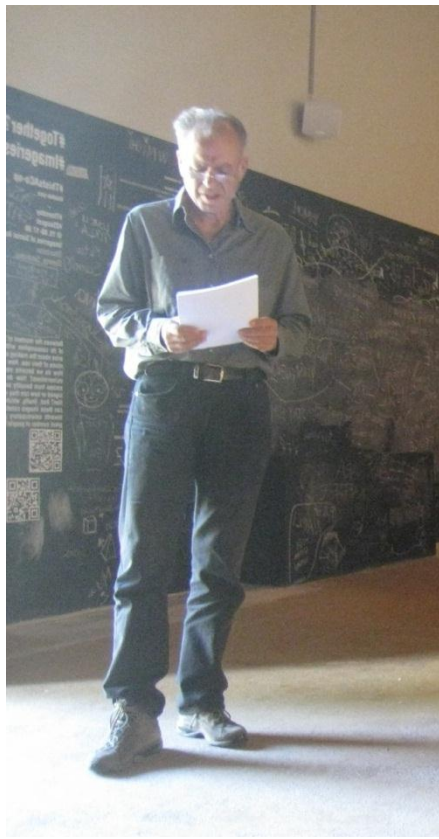
Ας αναζητήσουμε λοιπόν την συνέχεια του success story του Ελληνικού εκεί που πράγματι γεννήθηκε: στην συνάντηση των αρχιτεκτόνων με την κοινωνία που αντιστέκεται. Όχι με περιφράξεις, αλλά με την υπεράσπιση των κοινών με δημοκρατία.

⁶² Κωστής Χατζημιχάλης, ο.π., σ. 133.

⁶³ Κωστής Χατζημιχάλης, ο.π., σ. 121,122.

⁶⁴ Για την διεκδίκηση του ρόλου της κυβερνώσας τάξης στην περίοδο που τα καθεστώτα εκτροπής παρουσιάζουν στοιχεία σταθεροποίησης, από μερίδες τεχνοκρατών, που όχι μόνον προσχωρούν στην υποστήριξη των καθεστώτων αυτών αλλά επηρεάζουν και τη μορφή τους, βλ. Νίκος Πουλιαντζάς, 1975, ο.π., σ. 342.

⁶⁵ Βλ. υποσημείωση 10.

4. SCIENTISTS IN REGIMES OF DIVERSION: THE CASE OF HELLINIKON

Antonis Maounis
Association of Greek Architects – Attica Department

1. SUCCESS STORY

Three years ago, the then Greek Prime Minister, speaking at the Centre of European Studies of the European Popular Party, presented the successes of his policies declaring that the “success story of Greece is the success story of Europe⁶⁶”. At that time, the country had for the sixth consecutive year a declining GDP, amounting to a cumulative 25%, an unemployment rate of 27% rising up to 60% for young people. It is easily understood that since then, the term “success story” became discredited, as far as the victims of this catastrophe are concerned.

With his statement this year, Alejandro Aravena invites “people to come and see at the 15th INTERNATIONAL ARCHITECTURE EXHIBITION success stories worth to be told [...] where architecture did, is and will make a difference⁶⁷”.

Last Wednesday, Sept. 21, 2016, the case of Hellinikon took a dramatic turn when the Greek Parliament voted in favor of the land seizure of Hellinikon by a grouping of private interests. In the following we will see that in spite of this vote, the case of Hellinikon still remains our own answer to the “success story” of the memoranda governments and of those which preceded them and prepared these policies. Still, our success story was not only about architects, while all the architects did not take the same position.

The subject of this presentation, concerning the position of the Attica Branch of the Association of the University Graduate Greek Architects - Pan Hellenic Union of Architects (ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ), highlights the relation of architects with the case of Hellinikon. This is in turn related to the wider subject of land seizure and, last but not least, to the wider socio-political field where the above are played out.

2. THIS IS A COUP

Taking stance to the then forthcoming Greek referendum of last year, the Attica Branch of ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, called its members to express and support the “NO of the architects”⁶⁸.

One week later, the hastag #thisisacoup was sent by millions of people all over the planet⁶⁹ against the urge of the IMF, the European Central Bank and the European Commission to reverse the overwhelming NO of the Greek referendum. The day after, it was succeeded by silence. Nobody could ever imagine that the coup against the referendum would be carried out by the Greek Parliament itself; the government - originally formed in the name of the Left – joined the neoliberal memoranda forces.

⁶⁶ <http://www.enikos.gr/politics/150789.SamarasH-Ellada-einai-to-success-story-ths-Eyrowphs.html>

⁶⁷ <http://www.labiennale.org/en/architecture/exhibition/aravena/> (my emphasis).

⁶⁸ <https://www.scribd.com/document/270174597>

⁶⁹ <https://www.theguardian.com/business/2015/jul/13/thisisacoup-germany-faces-backlash-over-tough-greece-bailout-demands> and <http://www.koutipandoras.gr/article/coup-deytero-dimofilestero-hashtag-ston-kosmo-deite-vinteo>

The overthrow of the referendum and the absolute prevalence of parliamentary forces supporting the memorandum policies, through the call of snap elections, finally led to last Wednesday's parliamentary sanction of the land seizure of Hellinikon.

STORIES OF LAND SEIZURE

In order to exit from the international financial crisis, the forces which caused it, imposed the *memoranda of understanding*, implementing in Europe the well known "shock" strategy of the public debt⁷⁰. The *memoranda* constitute the aggressive neoliberal attack on labour and on the totality of the social wealth by grabbing⁷¹. The case of Hellinikon, as land seizure of public real estate risks being such an attack.

The seizure of public real estate did not appear for the first time in Greece during the *memoranda* period⁷². In the past, land seizure accompanied by unauthorized constructions, were mainly due to emergency situations, as a response to social needs at a family (and personal) level, after various national disasters from 1922 to the 50s, which the Greek state had not been able or willing to face. Thus, those seizures were simultaneously relying on, and increasing the scale of the very particular and massive Greek phenomenon of small landownership.

After 1980, this massive land seizure ceased to be caused by need. It took a speculative character. After 1990 and 2000, this character got stronger, to the detriment of the constitutional and legal protection of public property, with the government itself being the protagonist of the commons' seizure. The constant pretext was the "extraordinary conditions", such as the nomination of Salonika as Cultural Capital of Europe, culminating with the Olympics of 2004.

After 2010, the *memoranda* continue in the same direction, targeting large prime real estate areas, using fast track procedures, totally circumventing Greek, European and international rules of law, finally steadily sliding into a situation of constitutional violation.

In the field of the dominant prevailing ideology, its legal aspects (equality before the law, democracy etc.) recede to the benefit of technocratic aspects with strong authoritarian connotations, under the pretext of the technocratically inspired "TINA" ("*There Is No Alternative*"), under which the neoliberal disaster hides its catalytically undemocratic nature and presents itself as a violent but unavoidable natural phenomenon. The shrinking of the legal liberal form at the benefit of the technocratic neoliberal one⁷³ has - as we will see later - serious implications regarding the attitude of scientists.

3. THE "NEUTRALITY" OF THE SCIENTISTS

The political role of scientists is obviously influenced by some of their permanent social features. I begin with the issue of neutrality.

⁷⁰ For "the debt shock", see Naomi Klein, *Το δόγμα του σοκ (The Shock Doctrine)*, gr. trans. Άγγελος Φιλιππάτος, ed. Λιβάνη, Athens, 2010, p. 218 ff, and Κωστής Χατζημιχάλης, *Κρίση χρέους και υφαρπαγή γης (Debt crisis and land grabbing)*, ed. ΚΨΜ, Athens, 2014, p. 13 ff.

⁷¹ For the double attack on labor and land, see Κωστής Χατζημιχάλης, *ibid*, p. 135 ff.

⁷² For the chronicle of the various versions of the seizure, see *Η εξαγορά και τα αυθαίρετα. Αυτό που επιδιώκει η κυβέρνηση είναι η εισπρακτική νομιμοποίηση της διαφθοράς (Acquisition and legalization of unauthorised constructions. The legalization of corruption, for its own economic benefit, is what the government aims to)*, General Assembly Decision of 15.9.2011, Archives of the Attica Branch of ΣΑΔΑΣ ΠΕΑ, ref. 44303_V_EIS and Κωστής Χατζημιχάλης, *ibid*, p. 68 ff.

⁷³ For this shift, as a manifestation of the attack against the legal system in regimes of diversion, see Νίκος Πουλιαντζάς (Nicos Poulantzas), *Φασισμός και δικτατορία. Η Τρίτη Διεθνής αντιμέτωπη στο φασισμό (Fascisme et dictature. La 3e Internationale face au fascisme)*, gr. trans. Χριστίνα Αργιαντώνη, ed. Ολκός, Athens, 1975, p. 347.

In societies remaining divided, with increasing inequalities, scientists are subjected to the illusion of neutrality, based on their possession of knowledge. This quite often pushes them to seek for, or to accept, a balancing role, in the singular search of a privileged relation with the state and its equally imaginary arbitrating role⁷⁴. It is a particular characteristic enabling them to manage and legalise antisocial demands of economically very powerful classes, even to the detriment of labour, professional, and social rights of working colleagues, who are often brutally affected by this sort of management⁷⁵.

It is significant that in the midst of the debt crisis, during his pre-election rallies of 2012, the then prime minister, whose position was previously held by a banking technocrat, had promised the “*incompatibility of Member of Parliament and minister*”⁷⁶, so that governments of “meritocracy” would be formed.

After this introductory parenthesis, we can interpret the attitude adopted by some scientists, on the issue of Hellinikon.

Right after the voting of the 1995 Act, by which the relocation of the Athenian airport to Spata, in northern Attica, was confirmed, the Hellinikon site and its protection as a unique landscape and as the last free space of the capital’s metropolitan area, which could improve the dramatic lack of green space, were abandoned.

During the last 20 years, numerous urban planners have been willing to undertake studies or to participate in tenders called by the Greek government, specifying the seizure of some parts of the public real estate of Hellinikon for commercial use⁷⁷. These studies and tenders initially specified the building up of 1,000,000 to 1,300,000 sq m and have managed until today to treble this number! Oddly enough, none of those involved (over 150 designers and project teams and offices, public and private) ever wondered about the lack of any documentation on these specifications of selling off and building up on free public space, regarding their viability or their benefit for the metropolitan area of the capital⁷⁸.

The answer given to the profound question arising from the above was that as scientists, they catered to the needs of their client, i.e. the government initially and secondly the investors, with their best possible solutions to the given specifications. Let us see the concept in which this kind of answer is allowed to be given.

⁷⁴ For the “bridging” neutrality with which the university education holders are related, for the similar tenet on neutral state, and for the “worship of the state” phenomena, see Νίκος Πουλιαντζάς, *ibid*, p. 329-331.

⁷⁵ The destruction of the public interest professions under the guise of opening up their “free practicing”, constitutes an emblematic approach of the *memoranda* policies. It dramatically contradicts the unscrupulous simultaneous availability of many scientists to offer their technocratic services to an antisocial regime which, among others, destroys their own social space. For the history of this phenomenon, see Νίκος Πουλιαντζάς 1975, *ibid*, p. 335.

⁷⁶ See “*Presentation of the New Democracy (ND) project for Institutions, Society and Security, the President of ND Mr. Antonis Samaras at Zappeion Megaron*», 26.04.2012, <http://ndthessaloniki.gr/?p=7286>

⁷⁷ For the history of this participation, see Research Program, National Technical University of Athens (NTUA/E.M.Π.) and Local Union of the Communities and the Municipalities of Attica (T.E.Δ.K.N.A.), *Principles of the Metropolitan Park in the former Hellinikon airport*, Athens, December 2010:

http://courses.arch.ntua.gr/fsr/135467/NTUA%20TEDKNA_2010_Elliniko.pdf p. 23.

⁷⁸ See Research Program, E.M.Π and T.E.Δ.K.N.A., *ibid*, p. 12.

Διαδήλωση «ΟΧΙ στα μεγάλα πλοία» Βενετία - 25.9.2016 / Protest "NO to Big Ships" - Venice, 25.9.2016

The professional activity of the scientists takes the legal form of the relation between the “producer” and the “client” who is ordering services⁷⁹. But we know that from modest architectural creations to large planning projects, the recipient is in fact never only the ordering client, but society as well, depending on the scale of each project. We have been taught as a basic rule of urban planning that, on the scale of large conurbations, the client is society as a whole, represented for the planning requirements not only by a temporary government but by a multitude of democratic and participatory institutions⁸⁰. Without this principle, urban planning is canceled and replaced by authoritarian and self-interested planning, the starting point of any land seizure.

4. CRISIS AT ITS FIRST PERIOD AND THE SCIENTISTS

The 2010 study of the National Technical University of Athens (NTUA) was presented by its authors as the final conclusion of the scientific dialogue regarding Hellinikon, and so it was⁸¹ - but not only. This study was in a way the continuation of a multitude of scientific approaches to the problem of Hellinikon’s perspectives. Eminent archeologists, environmentalists, geologists, oceanographers, legal experts and, of course, architects offered a detailed, scientifically based proof of the disastrous consequences of public spaces’ seizure, making development proposals which did not include further construction encumbrance.

In that way, it was a significant moment in a contribution of a multitude of scientists from a multitude of disciplines. With the NTUA study, these contributions were synthesized on a higher level. This study is being continuously enriched and expanded.

This became possible due to a further feature of the scientists’ position.

In the first period of crisis situations, when traditional political proponents of land seizure are not in a position to support the classes they used to represent for years, scientists often abandon the illusions regarding neutrality, turn their back to selfishness and meet the people defending the commons⁸², sometimes with a dose of political ulterior motive, i.e. with the wish to represent these people exclusively...

⁷⁹ For the strategic implications of this phenomenon as well as its multiple and contradictory readings during the past 150 years, see Ζακ Ρανσιέρ (Jacques Rancière), *Το μίσος για τη δημοκρατία (La haine de la démocratie)*, gr. trans. Βίκου Ιακώβου, ed. Πεδίο, Athens, 2009, p. 39 ff.

⁸⁰ See *Συμμετοχικός σχεδιασμός. Θεωρητικές διερευνήσεις. Ιστορία των ιδεών και των πρακτικών. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις (Participatory Design. Theoretical investigations. History of ideas and practices. Methodological approaches)*, eds Άννη Βρυχέα & Κλωντ Λωράν, ed. ΤΕΕ, ΕΜΠ - Τμήμα Αρχιτεκτόνων (Τομέας ΙΙΙ) [Technical Chamber of Greece, Ε.Μ.Π - School of Architecture (Section ΙΙΙ)], Athens, 1993, p. 17.

⁸¹ "We think that the scientific debate is completed," noted the announcement *Για το μητροπολιτικό πάρκο του Ελληνικού (For the metropolitan park of Hellinikon)*, 23.9.2010, of the Laboratory of Urban Environment, School of Architecture, Ε.Μ.Π., see in: <http://processworkhub.gr/blog/archives/750>

⁸² For the political approach of the petty bourgeois classes to the forces of labor in the first period of the attacks against them, under crisis conditions and regime diversion, see, Νίκος Πουλαντζάς, *ibid*, p. 339. For the integration of the scientists in the new petty bourgeoisie and for the discussion on class polarization crossing them, see, Νίκος Πουλαντζάς (Nicos Poulantzas), *Οι κοινωνικές τάξεις στον σύγχρονο καπιταλισμό, (Les classes sociales dans le capitalisme aujourd'hui)*, gr. trans. Νίκος Μηλιόπουλος, ed. Θεμέλιο, Athens, 1981, p. 277 ff.

THE FUSSION OF URBAN PLANNING WITH SOCIAL STRUGLES

In Greece, movements in support of housing needs or defending common land's public character appeared at the 80s after the period of small scale land seizure⁸³ and in the beginning of the large scale land seizure phenomenon for speculative purposes, particularly under conditions of the *memoranda* constitutional violations. Emblematic, among many all over Greece, are the movements for the protection of Khalkidhiki from the gold mining international consortium, and, of course, the movement for Hellinikon. The last one acquired special feature because of the role played by the NTUA proposal for its development.

At Hellinikon, for as many as 15 years, thousands of citizens, hundreds of local movements and committees from all over Attica, together with hundreds of personalities from public life, politicians, mayors, artists, have participated in the battle for its defense. This fusion between these people and the mobilized scientists, scientific associations, chambers and universities is the success story keeping Hellinikon still free. This story is not just the result of the NTUA proposal, nor of the synergies of scientists, certainly neither of architecture and urban-planning alone.

The NTUA study was compiled in the aftermath of the most various forms of information and struggles. It coincided with proceedings at the Greek courts of justice and at European control institutions, which are still in progress, with numerous campaigns, public dialogues, with the hunger strike of mayor Kortzidis, with massive planting of trees by the volunteers and activists, by breaking down illegal fencing of beaches, perpetrated by unscrupulous entrepreneurs acting under the cover of the authorities...

The intervention of scientists, synthesized in the NTUA study, was made public at the very moment when the *anti-memorandum* movement was changing the political scene of Greece, overthrowing in a series of open revolts one government after the other.

Of course the Attica Branch of the ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ was present. From the appeals of its constituent assemblies in 2011, against the land seizure Parliament Acts through the inconsiderate legalization of unauthorized constructions⁸⁴, up to its public positions on the Hellinikon issue, for which it organized in 2012 a broad scientific and social dialogue⁸⁵. Its more recent intervention, last July, is available in a printed form in Biennale's Greek pavilion⁸⁶. In this way, the Attica Branch stands by our colleagues who do not adapt science to their client's needs but aspire to the joy of creativity and their scientific realization in and through democracy.

Without this, after the 2010 offensive and "fast-track" legislation, which brings us back to the 17th century fencing up of common land, our books on urban planning do not exist anymore. The know-how of architects and urban-planners will be replaced with manuals on obedience. Urban planning disappears⁸⁷. But the worst would be the disappearance of the common assets that are becoming the targets of the seizure⁸⁸.

⁸³ Κωστής Χατζημιχάλης, *ibid*, p. 140.

⁸⁴ See n. 7.

⁸⁵ See the announcement «Δημόσια Συγκέντρωση για το Αεροδρόμιο του Ελληνικού και τη δημόσια περιουσία» ("Public Meeting for the Airport of Hellinikon and for the public property"), Archives of the Attica Branch of ΣΑΔΑΣ ΠΕΑ, ref. 162 / 8.3.2012.

⁸⁶ http://www.sadas-pea.gr/wp-content/uploads/2016/09/1863_apof_elliniko_ds_tm_attikis_sadas_pea.pdf

⁸⁷ Κωστής Χατζημιχάλης, *ibid*, p. 133.

⁸⁸ Κωστής Χατζημιχάλης, *ibid*, p. 121-122.

The Hellinikon, as an irreplaceable social asset, disappears. A place of archaeological, cultural, environmental, terrestrial and undersea interest and possibilities is in danger of turning into another *all inclusive* real estate bubble, amid a damaged area. The extinction of the uniqueness of this landscape, as it has already happened in Spain and elsewhere, will certainly cause the destruction of its comparative advantages for the aspiring "investors" too. But let this become their own problem.

A last observation:

5. SCIENTISTS IN CONDITIONS OF STABILIZED DIVERSION

Those who did not hesitate to carry out the 2015 coup, voted, three days ago (21.9.2016) in favour of the Hellinikon land seizure. But this case is not closed.

Also, scientists who, after the perpetration of the coup, bow down and even accomplish a volte-face in support of those who perpetrated the coup and continue to back it, are not a new phenomenon. It is often observed in second periods of crises, when political diversion regimes present characteristics of stability⁸⁹.

But the extraordinary representation crisis suffered by the civilian personnel in Europe, a crisis which manifested itself last year with the Greek referendum and this year with the British one, can only assure the seizure of state apparatuses by this kind of scientists because, during constitutional violations par excellence, power is still held by others. If identity loss is the heaviest price for these scientists to pay, their estrangement from the social sphere of their working colleges, who are often hardly hit by such regimes⁹⁰, is not a small matter.

Let us thus seek the sequel of the Hellinikon success story in the place where it was really born, in our participation and joining the resisting society. Not by fences, but by defending the commons in democracy.

⁸⁹ For the technocrats sections that claim the role of the ruling class in the period that the diversion regimes seem stabilized, sections which do not only support these regimes but they also have an impact on their form, see Nicos Poulantzas (1975), *ibid*, p. 342.

⁹⁰ See n. 10.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η «Ομάδα Αρχιτεκτόνων για το Ελληνικό» θέλει να εκφράσει θερμές ευχαριστίες προς τους κάτωθι, φίλους και συνεργάτες, χωρίς τη βοήθεια των οποίων δεν θα ήταν δυνατή η εκδήλωση που περιγράφεται στο παρόν τεύχος.

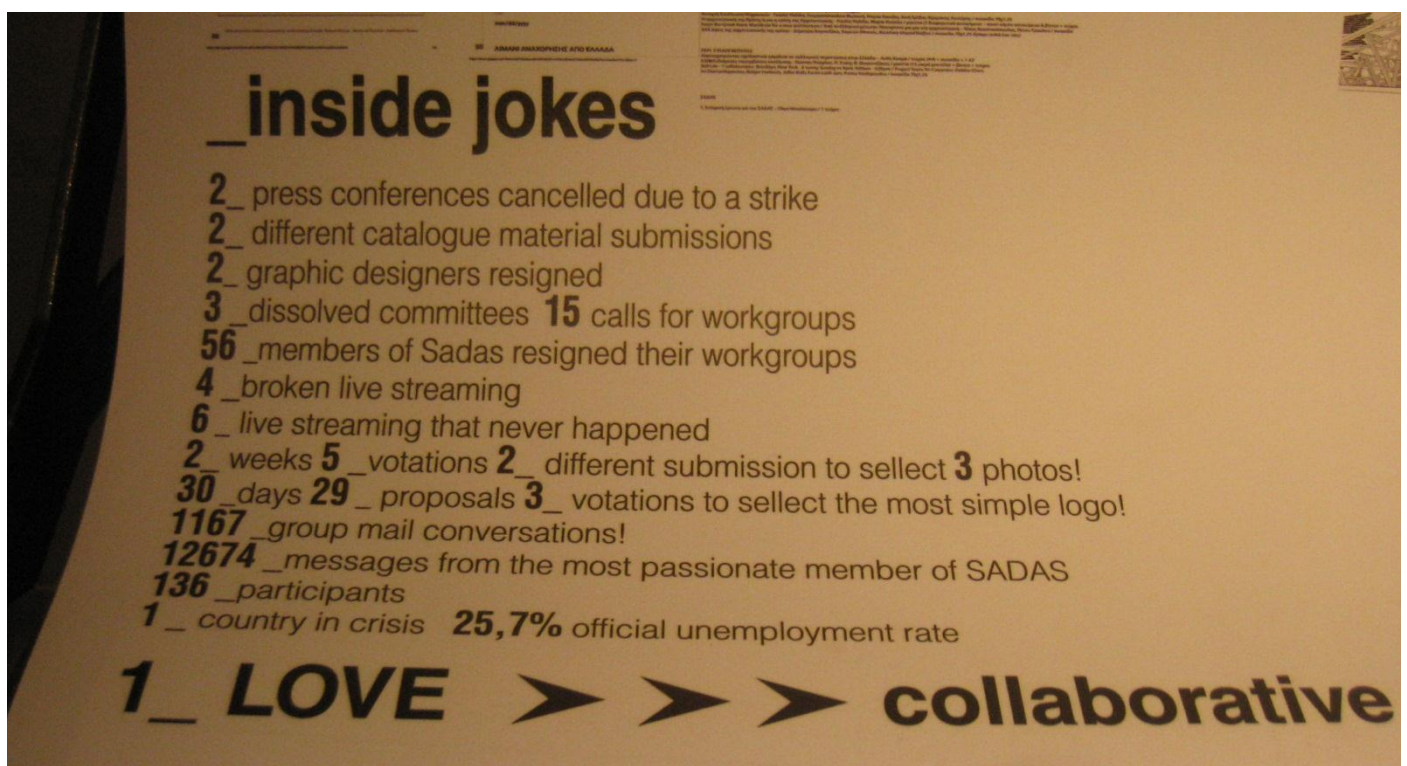
Τον Δρ. αρχιτέκτονα **Σταύρο Σταυρίδη**, αναπ. καθηγητή στη Σχολή Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ, και τον αρχιτέκτονα **Αντώνη Μαούνη**, Πρόεδρο του Τμήματος Αττικής ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, τους οποίους είχαμε τη χαρά να φιλοξενήσουμε στην εκδήλωση μας ως προσκεκλημένους ομιλητές.

Την αρχιτέκτονα **Ανθή Κοσμά** για τη δημιουργία και τη γραφιστική επιμέλεια των ενημερωτικών εντύπων της εκδήλωσης μας (αφίσες, πρόγραμμα ομιλιών, flyers).

Τον **Γιάννη Χόρτη** για την δημιουργία καθώς και την επιμέλεια εικόνας και ήχου του βίντεο «*Public-open spaces as common goods, A park for all at Hellinikon*» που προβλήθηκε στην εκδήλωση μας αλλά και καθ' όλη την 6μηνη διάρκεια της Biennale, στο Ελληνικό περίπτερο.

Την δημοτική παράταξη «**Δημοτική Συνεργασία Ελληνικού – Αργυρούπολης**» για την ευγενική διάθεση του βίντεο «*Σχέδιο Foster. Μία ιδιωτική πόλη στο Ελληνικό*», που προβλήθηκε κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης μας, στο Ελληνικό περίπτερο.

Η «Ομάδα Αρχιτεκτόνων για το Ελληνικό» συμμετείχε στο πλαίσιο της ευρύτερης ομάδας της ελληνικής συμμετοχής στη 15^η Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής της Βενετίας, έχοντας ως στόχο την προώθηση της συζήτησης για τη δημιουργία του Μητροπολιτικού Πάρκου στο Ελληνικό. Μέλη της ομάδας είναι οι αρχιτέκτονες: Φερενίκη Βαταβάλη (fereniki3@hotmail.com), Μέλπω Δάνου (meldanou@hotmail.com), Άννα Καράπα-Λαβασά (annakarapa53@gmail.com), Κωνσταντίνος Σαββίδης (savidiswork2015@gmail.com), Πάνος Τότσικας (ptots@tee.gr) και Νατάσσα Τσιρώνη (nsts56@gmail.com).

ACKNOWLEDGEMENTS

The "Group of Architects for Hellinikon" would like to express sincere thanks to the following, friends and collaborators, without whose help the event described in this brochure would not have been possible.

Dr. architect **Stavros Stavrides**, Assoc. Professor at the School of Architecture, National Technical University of Athens, Greece, and architect **Antonis Maounis**, Chairperson SADAS-PEA, Association of Greek Architects – Attica Department, both of whom we had the pleasure to host in our Venetian event as guest speakers.

Architect **Anthi Kosma** for the creation and graphic editing of the information material of our event (posters, brochures, lectures schedule, flyers).

Yannis Hortis for the creation and image & sound editing of the video «*Public-open spaces as common goods, A park for all at Hellinikon*» which aired during our event and also throughout the 6-month duration of the Biennale, at the Greek pavilion.

The municipal party "**Dimotiki Synergasia Hellinikon - Argyroupolis**" for kindly allowing use of their video "*Foster's Master plan: A private town in Hellinikon*" which aired during our event.

The "Group of Architects for Hellinikon" participated in the broader group of the Greek participation in the 15th Venice Architecture Biennale, in order to promote the discourse about the creation of the Metropolitan Park of Hellinikon. Members of the group are the architects: Fereniki Vatavali (fereniki3@hotmail.com), Melpo Danou (meldanou@hotmail.com), Anna Karapa-Lavasa, (annakarapa53@gmail.com), Konstantinos Savvidis, (savidiswork2015@gmail.com), Panos Totsikas (ptots@tee.gr) and Natassa Tsironi (nsts56@gmail.com).

#ThisIsACo-op

#Commissioner

Ministry of Environment and Energy
General Secretary of Spatial Planning and Urban Environment
Eirini Klampatsea

#Curator

Association of Greek Architects
SADAS-PEA